

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Andra kammaren.

Nr 19.

Fredagen den 17 mars.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 12 innevarande mars.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att professor riksdagsman Claes Lindskog som lider av bronchit. cr. under 14 dagar är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet intygas.

Stockholm den 15 mars 1939.

C. Gentz,
leg. läkare.

§ 3.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionen nr 370 av herr *Lindén*;

till bankoutskottet motionen nr 371 av herr *Karlsson* i Grängesberg; samt

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 372 av herrar *Andersson* i Falkenberg och *Karlsson* i Munkedal;

nr 373 av fru *Johansson m. fl.*; och

nr 374 av herr *Dahlbäck m. fl.*

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 9 och 10, statsutskottets utlåtanden nr 8, 71 och 72, bankoutskottets utlåtande nr 20 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden nr 1 och 2.

§ 5.

Ordet lämnades på begäran till herr **andre vice talmannen**, som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att å morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden statsutskottets utlåtande nr 8 uppföres först och att övriga ärenden upptagas i den ordning, i vilken de finnas uppförda å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Andra kammarens protokoll 1939. Nr 19.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § 3 och 5 mom. förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit; och

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 6 kap. 15 § 4 mom. förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggspension åt reservkaptenen i flottan D. H. T. Börjeson;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förste gymnastikkonsulenten hos skolöverstyrelsen, kaptenen i Vendes artilleriregementes reserv K. A. W. Berg von Linde från skyldighet att till statsverket återbetala oriktigt uppburen pension;

nr 23, i anledning av framställningar angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.;

nr 24, i anledning av väckt motion angående viss ändring av i lagen om sparbanker meddelade bestämmelser rörande återbäring av sparbanks grundfond jämte ränta;

nr 25, i anledning av väckt motion om tilläggspension åt förste vaktmästaren hos första kammaren C. O. Eriksson;

nr 26, i anledning av väckta motioner om pension åt städerskan i riksdagshuset Ida Augusta Gustava Matilda Lindeberg, född Karlsdotter; och

nr 27, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om anslag för anskaffande av möbler m. m. till vissa lokaler i riksdagshuset.

§ 7.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kurs för farmacie kandidatexamen; samt

från andra lagutskottet:

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen; och

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tuberkulosförordning m. m.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Ericsson* i Kinna *m. fl.*, nr 375, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 177, angående statsbidrag till inrättande av pensionärshem;

fru *Rönn-Christiansson m. fl.*, nr 376, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 114, med förslag till lag om förbud mot arbetstagares avskedande i anledning av trolovning eller äktenskap m. m.; och

herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*, nr 377, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 132, angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.
Dessa motioner bordlades.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

fru <i>Gustafson</i>	under 6 dagar fr. o. m. den 18 mars,			
herr <i>Larsson</i> i Östersund	» 8 »	»	»	19 »
» <i>Ohlsson</i> i Kastlösa	» 3 »	»	»	18 »
» <i>Lindskog</i> (sjuk)	» 14 »	»	»	16 »
» <i>Björling</i>	» 2 »	»	»	19 »
» <i>Ericsson</i> i Kinna	» 4 »	»	»	18 »
» <i>Skoglund</i>	» 2 »	»	»	19 » och
fru <i>Johansson</i>	» 3 »	»	»	19 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.9 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Lördagen den 18 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionen nr 375 av herr *Ericsson* i Kinna *m. fl.*; och

till behandling av lagutskott motionen nr 376 av fru *Rönn-Christiansson m. fl.*

Vid härpå skedd föredragning av motionen nr 377 av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 132, angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m., lämnades på begäran ordet till

Herr *Ericsson* i Sörsjön, som anförde: Herr talman! På grund av skäl, som jag dock icke anser mig behöva här närmare ingå på, ber jag att få återtaga den motion, varom här är fråga.

Häruti instämde samtliga de ledamöter, vilka jämte herr *Ericsson* i Sörsjön undertecknat motionen, nämligen herrar *Olovson* i Västerås, *Andersson* i Surahammar, *Gustavson* i Västerås, *Andersson* i Vigelsbo och *Uddenberg*.

Denna hemställan bifölls.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden nr 6 och 7 samt bankoutskottets utlåtanden nr 21—27.

§ 3.

*Ang. utgifter-
na under riks-
statens åtton-
de huvudtitel.* Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen för budget-
året 1939/40 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande
anslagen till ecklesiastikdepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande
skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punk-
terna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. lands-
arkiven m. m.:
avlöningar.* *Punkten 7,* angående landsarkiven m. m.: avlöningar, föredrogs; och an-
förde därvid

Herr **Hedlund** i Häste: Herr talman! Under denna punkt ha herr Hedlund
i Östersund och jag väckt en motion, vari vi hemställa att ett större anslag
måtte ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för anställande av en amanuens i
18:e lönegraden med hel daglig tjänstgöringstid vid länsarkivet i Östersund.

Då nu utskottet anför att »det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att i
första hand pröva behovet av anställandet av en heltidsamanuens vid länsar-
kivet och, därest så befinnes påkallat, för riksdagen framlägga förslag i äm-
net», så tolkar jag detta uttalande så, att utskottet icke har något att erinra
mot att en sådan tjänst efter närmare prövning av Kungl. Maj:t inrättas. Jag
skall därför inte framställa något yrkande om bifall till motionen, vilket är
utsiktslöst, utan ber endast att vördsamt få hemställa till statsrådet och chefen
för ecklesiastikdepartementet att vid en kommande riksdag, om behov fortfa-
rande föreligger för inrättandet av dylik tjänst, upptaga ärendet till noggrann
prövning samt hemställa om de medel som äro erforderliga för detta ändamål.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 8—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. bidrag
till musik-
historiska
museet.* *Punkten 35,* angående bidrag till musikhistoriska museet, föredrogs. Därvid
yttrade

Herr **Lovén**: Herr talman! Vid denna punkt har jag tillsammans med
några andra av denna kammars ledamöter avlämnat en motion med begäran
om ett anslag på 15,000 kr. för att bereda musikhistoriska museet möjlighet att
som extra amanuens anställa redaktör Olof Andersson med ett årligt arvode av
3,500 kronor.

Utskottet har ju behandlat motionen välvilligt så till vida som utskottet ytt-
rat, att därest en högre ersättning bör utgå — något som undandrager sig ut-
skottets bedömande — torde hänsyn härtill böra tagas vid nästkommande
anslagsberäkning. Utskottet har med andra ord skjutit på frågan under hän-
visning till att Kungl. Maj:t till nästa år skulle undersöka om detta högre an-
slag kunde beviljas för att redaktören Olof Andersson skall kunna åtaga sig
detta arbete. Vem som helst förstår, att det anslag som nu föreslås, 2,000 kr.,
är för litet för denne man att leva på och som ersättning för det arbete han
skall utföra, vilket från alla håll säges vara både viktigt och nödvändigt.

Jag vill nu endast be herr statsrådet ägna denna fråga sin uppmärksamhet,
för att den skall kunna bli ordnad till nästa år, så att vederbörande får 3,500

Ang. bidrag till musikhistoriska museet. (Forts.)
kronor för detta arbete, vilket icke anses vara för mycket. Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herrar *Vougt* och *Hedlund* i Häste instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 36—46.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 47.

Lades till handlingarna.

Punkterna 48—59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 60.

Lades till handlingarna.

Punkterna 61—68.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 69.

Lades till handlingarna.

Punkten 70.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 71.

Lades till handlingarna.

Punkterna 72 och 73.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 74.

Lades till handlingarna.

Punkten 75.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 76.

Lades till handlingarna.

Punkterna 77—79.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 80.

Lades till handlingarna.

Punkterna 81—84.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 85.

Lades till handlingarna.

Punkterna 86—95.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 96.

Lades till handlingarna.

Punkterna 97 och 98.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 99.

Lades till handlingarna.

Punkterna 100—105.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 106.

Lades till handlingarna.

Punkterna 107—117.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 118.

Lades till handlingarna.

Punkterna 119—121.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 122.

Lades till handlingarna.

Punkten 123.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 124.

Lades till handlingarna.

Punkten 125.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 126.

Lades till handlingarna.

Punkten 127.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 128.

Lades till handlingarna.

Punkterna 129—132.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 133.

Lades till handlingarna.

Punkten 134.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 135.

Lades till handlingarna.

Punkterna 136—144.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 145.

Lades till handlingarna.

Punkterna 146—148.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 149.

Lades till handlingarna.

Punkterna 150—158.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 159.

Lades till handlingarna.

Härefter föredrogs *punkten 160*, angående folkskolor m. m.: bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjds- skolor; folkskolor m. m.: bidrag till avlöning åt lärarinnor i hushållsgöromål vid egentliga folkskolor m. m.

Ang. folk- skolor m. m.: bidrag till av- löning åt lä- rare i slöjd vid folkskolor, mindre folk- skolor eller särskilda slöjds- skolor m. m.

Kungl. Maj:t hade uti propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1939/40 (punkt 156, sid. 311—319 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1939) föreslagit riksdagen att

dels godkänna de av departementschefen föreslagna ändringarna i gällande grunder för statsbidrag till undervisning i slöjd vid folkskola, mindre folk- skola eller särskild slöjdskola samt vid vissa sjukvårdsanstalter och barnhem, att träda i tillämpning från och med den 1 juli 1939,

dels till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folk- skolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjds- skolor för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 3,650,000 kronor,

dels ock till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärarinnor i hushålls- göromål vid egentliga folkskolor m. m. för budgetåret 1939/40 anvisa ett för- slagsanslag av 400,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förenämnda förslag hade utskottet till be- handling förehäft följande motioner, nämligen

Ang. folkskolor m. m.: bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjdskolor m. m. (Forts.)

inom första kammaren:

nr 25 av herr Norman, och

nr 144 av herr Holmström m. fl., samt

inom andra kammaren:

nr 72 av herr Lindén,

nr 129 av herr Lundqvist m. fl., och

nr 209 av herr Fredberg.

I motionen II: 209 hade hemställts, att riksdagen måtte, i enlighet med skolöverstyrelsens förslag, vid inarbetande av dyrtidstillägget i nu utgående ersättning för undervisning i slöjd vid folkskola m. m. besluta, att densamma skulle bestämmas till kronor 1: 60 per timme i stället för det av Kungl. Maj:t föreslagna arvodet av kronor 1: 55 per undervisningstimme.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen, måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Fredbergs ovannämnda motion (II: 209),

a) godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över eklestiasistikärenden för den 4 januari 1939 föreslagna ändringarna i gällande grunder för statsbidrag till undervisning i slöjd vid folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola samt vid vissa sjukvårdsanstalter och barnhem, att träda i tillämpning från och med den 1 juli 1939;

b) till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjdskolor för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 3,650,000 kronor;

c) till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärarinnor i hushållsgörö-mål vid egentliga folkskolor m. m. för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 400,000 kronor;

2) att de ovannämnda av herrar Norman och Lindén samt Holmström m. fl. och Lundqvist m. fl. väckta motionerna (I: 25 och II: 72 samt I: 144 och II: 129) måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet hemställt och i sin motivering anfört, icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

I sin motivering hade utskottet å sid. 101 i det tryckta utlåtandet i fråga om skyldighet för folk- och småskollärare att utan särskild ersättning meddela undervisning i slöjd gjort följande uttalande:

»Vad härefter angår frågan om *skyldighet för folk- och småskollärare att utan särskild ersättning meddela undervisning i slöjd* liksom i annat ämne, därest deras undervisning i sin helhet icke överstiger den stadgade maximitjänstgöringen eller i förekommande fall det veckotimtal, till vilket undervisningsskyldigheten av vederbörande myndighet nedsatts, har utskottet ej kunnat nu bedöma i vilken utsträckning en dylik bestämmelse kan röna inverkan av statsmakternas blivande beslut med avseende å den svävande frågan om utsträckning av lästidens längd. Utskottet anser sig dock kunna uttala, att ett inräknande av slöjdundervisningen i ovan angivna maximitjänstgöring icke i nämnvärd mån synes komma att i ekonomiskt hänseende oförmånligt påverka folkskollärarnas löneförhållanden, men däremot torde kunna i högre grad medföra ett åläggande för småskollärarinnorna att bestrida slöjdundervisning utan rätt till särskild ersättning härför. Utskottet utgår ifrån, att Kungl. Maj:t vid vederbörliga författningsbestämmelsers utfärdande har sin uppmärksamhet riktad på önskvärdenheten av att småskollärarinnorna om möjligt icke,

Ang. folkskolor m. m.: bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjdskolor m. m. (Forts.)

vad skyldigheten att bestrida undervisning i slöjd beträffar, försättas i en jämförelsevis sämre ställning än folkskollärarna, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle vara skyldiga bestrida slöjdundervisning under två veckotimmar utöver minimitjänstgöringstiden.»

Vid denna punkt voro fogade reservationer:

1) av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Svensson* i Kompersmålå, *Nisser*, *Svensson* i Grönvik, *Persson* i Falla, *Närlinge* och *Holmdahl*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i ovan angivna del erhålla följande lydelse:

»Vad härefter angår frågan om *skyldighet för folk- och småskollärare att utan särskild ersättning meddela undervisning i slöjd* liksom i annat ämne, därest deras undervisning i sin helhet icke överstiger den stadgade maximitjänstgöringen eller i förekommande fall det veckotimtal, till vilket undervisningsskyldigheten av vederbörande myndighet nedsatts, kan utskottet ansluta sig till vad departementschefen härom anført.»

2) av herr *Oscar Olsson*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Svensson**: Herr talman! Den reservation som fogats till denna punkt gäller ett uttalande av statsutskottet, som enligt vår mening icke ger någon riktigt klar bild av läget. Det framgår faktiskt icke, vad utskottsmajoriteten egentligen menar. Däremot är departementschefens uttalande fullt tydligt; man behöver icke hysa någon tvekan om vad därmed avses.

Att det kan råda delade meningar härvidlag är rätt naturligt. Jag vill emellertid erinra om att redan under den förberedande behandlingen av lärarlönerna diskuterades frågan rätt ingående och man ifrågasatte, huruvida man ej kunde införa en allmän bestämmelse om skyldighet för folk- och småskollärare att undervisa i slöjd. Enligt ett uttalande i propositionen vill departementschefen nu ha ett klart besked på den punkten. Jag anser detta vara motiverat och det är därför som reservationerna icke äro tillfredsställda med den formulering av svaret, som statsutskottets majoritet lämnat.

För övrigt förtjänar även en annan sak i detta sammanhang påpekas. Lönen beräknas ju efter undervisningstiden och motionärerna räkna därvid med veckoantalet, men såvitt jag läst departementschefens uttalande rätt så är det tjänstgöringstiden inom veckorna, veckotimmarnas antal, man skall ta hänsyn till. Jag undrar om man inte måste erkänna, att det vore en fördel om vi finge klara bestämmelser härutinnan.

Man har från utskottsmajoritetens sida ansett, att den bestämmelse reservanterna förorda skulle medföra minskade möjligheter för småskollärarinnorna att erhålla extra inkomster. Ja, det är ju riktigt i och för sig, men ser man på frågan i stort, skall man nog komma under fund med att departementschefens uttalande är mera rättvist. De nuvarande bestämmelserna medge nämligen förmåner i detta avseende åt sådana lärarinnor, som ha den kortaste veckotjänstgöringen, omkring 24 timmar i skolor av A-typ — om jag är riktigt underrättad. Lärarinnorna ute på rena landsbygden med dess sämre skolformer ha ju betydligt längre tjänstgöringstid. De lärarinnor, som alltså ha det förmånligare ställt och kortare tjänstgöring, ha större möjligheter att erhålla extra inkomster, under det att de lärarinnor, som ha längre tjänstgöring och svårare arbetsförhållanden, få mindre utsikter i detta hänseende.

Allt talar således enligt min mening till förmån för det uttalande, som gjorts av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, och jag tycker att det

Ang. folkskolor m. m.: bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjdskolor m. m. (Forts.)

inte borde råda någon tvekan om att detta uttalande bör godkännas av riksdagen.

Det är detta vi åsyftat med reservationen, och jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr Johansson i Fredrikslund m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Hansson* i Rubbestad och *Andersson* i Dunker.

Herr Lundqvist: Herr talman! Under denna punkt behandlas också en motion, som jag tillsammans med några andra av kammarens ledamöter har väckt. Jag skall för ovanlighetens skull be att få — ehuru motionen icke är direkt tillstyrkt av statsutskottet — oförbehållsamt uttala min tacksamhet för den välvilliga behandling motionen har fått.

Utskottet har, såvitt jag kan tyda utlåtandet riktigt, på alla de tre punkter, som i motionen beröras, visat den största förståelse för de synpunkter som där framförts och gjort detta på sådant sätt, att jag känner väl övertygad om att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet kommer att ta ad notam de uttalanden statsutskottet där gjort. Till detta vill jag endast lägga en vädjan till herr ecklesiastikministern att utan tvekan taga steget fullt ut i överensstämmelse med vad statsutskottet ansett vara skäligt.

Då jag nu, herr talman, har fått ordet under denna punkt, kanske det tillåtes mig att också säga några ord med anledning av den fråga, som berördes av den föregående ärade talaren. Jag kan ju mycket väl förstå de synpunkter, som departementschefen anlagt på denna fråga. Så vitt jag kan förstå delas hans uppfattning även av reservanterna inom statsutskottet. Emellertid torde man inte kunna komma ifrån, att de här ifrågasatta nya bestämmelserna skulle komma att särskilt i fråga om småskolläraryrinnornas löneinkomster få ogynnsamma återverkningar. Då jag hyser den uppfattningen, att småskolläraryrinnorna vid senaste löneregleringen blevo sämre placerade än som bort ske, är det ju ganska naturligt att jag för min del nu inte vill vara med om en reform, som för många av dem skulle försämra löneläget.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Fredberg: Herr talman! Jag har begärt ordet under denna punkt, därför att under densamma behandlas bland annat även min motion nr 209.

Det kan måhända anses, att den fråga, vari jag påkallat kammarens uppmärksamhet, är av ganska ringa betydelse. Motionen nr 209 utmynnar ju nämligen i ett yrkande om bifall till skolöverstyrelsens förslag i fråga om ersättningen för undervisning i slöjd, en ersättning som skolöverstyrelsen har föreslagit till 1 krona 60 öre per timme, medan departementschefen — vilkens förslag utskottet följt — prutat ned det till 1 krona 55 öre per timme. Detta innebär en sänkning av den hittills utgående ersättningen för undervisning i slöjd, som jag för min del finner omotiverad inte bara ur den synpunkten att ersättningen för annan undervisning nyligen höjts, utan även därför att den allmänna löne marknaden ännu befinner sig i en uppåtgående kurva. Jag vill här göra det inpasset, att jag inte alls gör anspråk på att framträda såsom talesman för folkskolans ordinarie lärarkår. Det finns andra här som stå närmare till detta och som bättre än jag kunna fylla den uppgiften. Jag skulle också tro, att denna detalj för den ordinarie lärarkårens vidkommande inte är av någon större betydelse. Jag gör mig i stället till talesman för dem, som jag skulle vilja kalla de extra slöjdlärarna. Förhållandet är ju att man

Ang. folkskolor m. m.: bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjdskolor m. m. (Forts.)

på många håll överlåtit undervisningen i manlig slöjd, exempelvis i träslöjd, till en yrkesman på orten. Dennes kompetens prövas av folkskoleinspektören. Detta förekommer sålunda ofta på platser, där man vill ha undervisning i manlig slöjd, men där man endast har tillgång till kvinnliga lärare. Detsamma gäller emellertid även för många fall, då undervisningen i skolan skötes av manliga lärare. Det är för denna grupp av lärare som jag anser, att en sänkning av de för slöjdundervisning utgående ersättningen blir kännbar. Som jag i motionen påpekat ha dessa lärare att räkna inte bara med den tid, som åtgår för själva undervisningen, utan också med den tid, som åtgår för växling från och till sin vanliga sysselsättning. Jag kan i det avseendet yttra mig med anspråk på erfarenhet, enär jag tidigare under åtskilliga år uppehållit en dylik lärarverksamhet. Jag vet därför, att en sådan här lärare, om han har två timmars undervisning på eftermiddagen, får vara kvick i vändningarna om inte minst tre timmar måste räknas bort från hans ordinarie arbetsdag. Hans lön blir då inte 1 krona 55 öre i timmen utan två gånger 1 krona 55 öre delat med tre eller knappast mer än en krona i timmen, d. v. s. i de flesta fall inte mer utan tvärtom mindre än på landsbygden vanligen utgående ersättning för yrkesarbete.

Jag erinrar här också därom, att sänkningen i den tidigare ersättningen ej stannar vid de ören, som skilja Kungl. Maj:ts förslag från skolöverstyrelsens. Även det barntillägg, som en på detta sätt anställd extra slöjdlärare åtnjutit, skall enligt det nu föreliggande förslaget bortfalla. Man kan då fråga: Vadan denna undervärdering från Kungl. Maj:ts sida av slöjdundervisningen i förhållande till annan undervisning i folkskolan? Den kan knappast motiveras med att slöjdundervisningen är mindre krävande. Utan att så mycket åberopa egen erfarenhet kan jag emellertid säga, att undervisningen i slöjd kräver en kombination av både hjärnans och handens prestationer. Jag har talat med folkskollärare, som undervisa också i slöjd, och dessa ha förklarat, att de finna denna sistnämnda undervisning minst lika krävande som den teoretiska undervisningen. Mer än en har sagt, att slöjdundervisningen är mer krävande än den förra. Naturligtvis är detta subjektiva omdömen, men som en sammanfattning kan man nog säga, att slöjdundervisningen är lika krävande som varje annan undervisning. Då återstår som förklaring till undervärderingen den omständigheten, som jag tidigare snuddat vid, nämligen denna undervisnings kontakt med det kroppsliga arbetet och det kroppsliga arbetets allmänna undervärdering från visst håll, som kommer till synes också här i denna, låt vara ringa fråga.

Då ur de synpunkter, jag här anført, den hittills utgående ersättningen för undervisning i slöjd inte varit för hög, vill jag till sist ännu en gång säga, att det inte synes mig föreligga någon rimlig anledning att nu sänka densamma. För den speciella grupp, jag här talat om, nämligen de extra slöjdlärarna, har dock det i och för sig ringa beloppet sin betydelse. Jag yrkar därför bifall till min motion nr 209. Som jag förut framhållit innefattar detta yrkande ett bifall till skolöverstyrelsens förslag om, att ersättningen för undervisning i slöjd skall utgå med 1 krona 60 öre per timme.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Till den mening, som den föregående ärade talaren representerar, har utskottet tagit hänsyn i sin motivering.

Vad frågan om lärarnas obligatoriska tjänstgöringsskyldighet vid undervisningen i slöjd beträffar, så hänger den ju samman inte bara med 1937 års löne reglering utan även med den ännu inte avgjorda frågan om utsträckning av lästiden i folkskolan. Man borde ju kunna förstå, att när statsutskottets

Ang. folkskolor m. m.: bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjdskolor m. m. (Forts.)

majoritet, i vilken inbegripes hela den socialdemokratiska delen utav statsutskottet och sålunda också lärarnas fiende nummer ett, gått emot Kungl. Maj:t i det här fallet, detta inte skett av någon sorts okynne.

Den från Kungl. Maj:ts avvikande mening, som utskottet anför, är emellertid icke av den natur, att Kungl. Maj:t behöver känna sig på något sätt illa berörd av att utskottsmajoriteten har velat gå vid sidan av Kungl. Maj:t i den framställning, som nu skall behandlas.

Jag ber att få påminna om vissa fakta.

Lärlönesakkunnigas majoritet 1936 stod på den ståndpunkten, att lärarna borde åläggas att utföra undervisning i slöjd utan någon särskild ersättning. Gentemot denna majoritetens ståndpunkt anmälde herr Svensson i Grönvik och undertecknad en avvikande mening och anförde att tjänstgöringen i slöjd borde förut avlönas särskilt och icke läggas in i lärarnas obligatoriska tjänstgöringsskyldighet. På denna reservanternas principiella ståndpunkt ställde sig Kungl. Maj:t i sin löneproposition och anförde bland annat som motivering det resonemang, som herr Svensson i Grönvik fört i sakkunnigkommittén.

Nu har Kungl. Maj:t en annan mening presenterad i propositionen. Den grundar sig på skolöverstyrelsens uppfattning om att undervisningsskyldighet i slöjd borde åläggas lärarna i folkskolorna upp till den maximitjänstgöring, som är ålagd dem enligt lönereglementet och de särskilda distriktsreglementena.

När riksdagen 1937 behandlade frågan om löneregleringen, gjorde riksdagen det uttalandet, att en folkskollärare, manlig eller kvinnlig, borde tjänstgöra minst 28 och högst 30 timmar per vecka samt en småskollärare minst 24 och högst 28 timmar per vecka.

I praktiken kommer ett bifall till skolöverstyrelsens och Kungl. Maj:ts ståndpunkt att medföra en ojämnhet i skyldigheterna beträffande småskollärarna å ena sidan och folkskollärarna å den andra. I verkligheten kommer det att bli så, att om en folkskollärare respektive folkskollärlarinna anmodas att utföra undervisning i slöjd, får vederbörande i de flesta fall ersättning för denna särskilda tjänstgöring. Det kan i varje fall icke åläggas sådan befattningshavare mer än allra högst två timmars tjänstgöringsskyldighet i slöjd utan särskild ersättning. Men för en småskollärlarinna ställa sig förhållandena annorlunda. Hon kan bli skyldig att utföra fyra timmars slöjdundervisning eller alla de slöjdtimmar, som krävas för hennes vidkommande, utan någon särskild ersättning. Under alla förhållanden kommer hon i många fall att få lov att utföra åtminstone två timmars slöjdundervisning utan någon särskild ersättning, medan hon kan få särskild ersättning för ytterligare två timmar.

Statsutskottet har icke intagit någon oresonlig hållning. Statsutskottets motivering innebär i sak, att man ber Kungl. Maj:t att taga frågan under ytterligare omprövning för att se, huruvida det ej finnes några möjligheter att vid bestämmelsernas utfärdande skriva på det sättet, att en småskollärlarinna i sin skyldighet att utföra undervisning i slöjd icke blir sämre ställd än hennes kolleger bland folkskollärarna eller folkskollärlarinnorna. Men vi ha icke uttalat något kategoriskt omdöme om hur Kungl. Maj:t i så fall bör förfara. Om det vid närmare prövning visar sig omöjligt att taga någon hänsyn till de önskemål, som finnas på lärarhåll i detta fall, får Kungl. Maj:t naturligtvis följa skolöverstyrelsen.

Vi vilja också lämna frågan öppen av ett annat skäl. Det är det skälet, som angives i början av motiveringen, nämligen sammanhanget mellan denna

Ang. folkskolor m. m.: bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjdskolor m. m. (Forts.)

fråga och den ännu oprövade frågan om den utsträckta lästiden. Det kan ju hända, att man vid bestämmelsernas utfärdande beträffande denna längre lästid kan få ålägga lärarna skyldighet att tjänstgöra vid s. k. förstärkningsanordningar i folkskolan utan någon särskild ersättning. Har man då i distriktet fastläst småskollärarynnornas skyldighet att undervisa i slöjd, kan det vara mycket svårt att taga ut av lärarna skyldigheten att bestrida tjänstgöring i ämnesläsning på förstärkningsanordningarnas grund.

Sälunda, kort och gott: Statsutskottets ståndpunkt är att vi vilja lämna denna besvärliga fråga öppen tills vidare. Vi vilja ej slå igen någon dörr vare sig för riksdagen eller för Kungl. Maj:t. Vi begära en ny prövning av Kungl. Maj:t beträffande skyldigheten att undervisa i slöjd för småskollärarynnorna. Och vi vilja hålla möjligheter öppna också för riksdagen vid senare prövning av frågan om utsträckt lästid. Man bör då ej hava stängt någon väg för sig genom ett positivt beslut i dag om *obligatorisk* skyldighet för lärarna att undervisa i slöjd. Det är en försiktig hållning, som jag tycker att riksdagen borde — om jag får säga det själv — med tacksamhet acceptera. Vi vilja hålla vägen fri för ytterligare prövning av denna fråga. Något annat innebär ej statsutskottets motivering på denna punkt. Jag ber alltså att få yrka bifall till vad utskottet föreslagit.

Herr **Svensson** erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Det var ett uttalande av den närmast föregående talaren rörande min ställning i lönerogleringskommittén som gav mig anledning att begära ordet. Han sade, att han och jag gått emot majoriteten, när det gällde skyldigheten att undervisa i slöjd. Jag vill erinra om att i det fallet stodo både han och jag på en helt annan lönelinje än den, som Kungl. Maj:t gick in för och som riksdagen sedan ytterligare höjde, när det gällde småskollärarna.

Det utgångsläge som vi hade då ha vi icke i dag. Jag har velat erinra härom i detta sammanhang i anledning av vad nu nämnts agående min ställning.

Vidare anförde:

Herr **Holmdahl**: Herr talman! Som kammarens ledamöter torde ha funnit berör skiljaktigheten här inom statsutskottet en enda detalj i den stora och viktiga fråga, som behandlas under denna punkt. Den berör till yttermera visso icke något som kommer till uttryck i klämman utan endast i motiveringen. Det oaktat kan jag icke annat än tillmäta denna fråga om lärarnas skyldighet att undervisa i slöjd en ganska stor praktisk betydelse. Jag vill nämligen, herr talman, säga, att förhållandena på detta område äro — om jag får kalla dem så — kaotiska. Under alla förhållanden kan man säga, att de äro fullständigt oreglerade.

Det finnes skoldistrikt redan nu, som inräkna undervisningen i slöjd i lärarnas tjänstgöringsskyldighet och som alltså ej utbetala något timarvode för slöjdundervisning. Det finnes andra skoldistrikt — de äro mycket flera — som däremot utbetala sådant timarvode för undervisning i slöjd.

Det som komplicerar denna fråga är också den mycket växlande tjänstgöringstid per vecka, som olika lärargrupper ha. Det gäller framför allt småskollärarynnorna. Vad folkskollärarkåren beträffar har den stora huvuddelen eller den alldeles övervägande delen av denna lärarkår redan maximitjänstgöring per vecka. Men när det gäller småskollärarynnorna ha vi en provkarta på olika veckotjänstgöring. Det finnes de, som undervisa 24, de som undervisa

Ang. folkskolor m. m.: bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjdskolor m. m. (Forts.)

26, de som undervisa 28 och de som undervisa 30 timmar i veckan. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet särskilt på detta förhållande.

När man nu gör gällande, att utskottet intar denna ståndpunkt för att icke småskollärarinnorna skola komma i ogynnsammare läge i slöjdundervisningen än folkskollärarna, kan jag icke underlåta att påpeka ett egendomligt förhållande. I fall småskollärarinnorna, såsom i flera fall sker, få ersättning för slöjd inom 28 timmars veckotjänstgöring, inträffar lätt det förhållandet, att det sitter i samma skoldistrikt en småskollärarinna, som undervisar 24 timmar, och en, som undervisar 30 timmar. Alla småskollärarinnor, som undervisa i klasserna I—III, äro stadgeenligt skyldiga att undervisa 30 timmar. Alltså, med andra ord, det finnes i ett skoldistrikt småskollärarinnor, som undervisa 24 timmar, och sådana, som undervisa 30 timmar. De, som undervisa 24 timmar, ha 4 timmars slöjd. De få betalt för dessa fyra timmar. Men deras kolleger, som undervisa 30 timmar, därför att de undervisa i klasserna I—III, få icke ett öres ersättning utöver den fastställda lönen, fastän de undervisa 30 timmar. Det är icke riktigt. Därför kan jag icke tillmäta synnerlig vikt åt jämförelsen mellan folkskollärarna och småskollärarinnorna i detta sammanhang. Det är icke principiellt oriktigt, att de lärarinnor, som ha 24 timmars tjänstgöring, få utan ersättning undervisa i slöjd fyra timmar, under det att folkskollärarna få ersättning för slöjden, ty de fullgöra då maximitjänstgöringen i läsämnen och andra övningsämnen, som de lärarinnor, vilka tjänstgöra 24 timmar, icke göra.

Jag har börjat med, herr talman, att erinra om att förhållandena på detta område äro kaotiska. Skolledningarna veta icke hur de skola handla, därför att det icke finnes klara bestämmelser. Under alla förhållanden är det helt fullständigt oreglerat och bör regleras. Men om utskottets förslag blir riksdagens beslut, bli icke förhållandena reglerade.

Utskottets andra avdelnings ärade ordförande sade också öppenlydligt, att han ville hålla frågan öppen i avbidan på bland annat frågan om förlängd lästid och de förstärkningsanordningar, som föreslås redan nu i en kungl. proposition.

Men jag kan icke underlåta, mina damer och herrar, att också peka på en annan omständighet. Det är ingen, som ej gör gällande, att när det gäller undervisningen i läsämnen lärarna skola vara skyldiga fullgöra sin maximitjänstgöring, om det behöves för skolans bästa. Jag kan ej se, att det kan dragas någon bestämd gräns mellan undervisningen i slöjd och undervisningen i läsämnen. Det är visserligen sant, att slöjden icke är ett obligatoriskt ämne. Men det är en icke betydelslös omständighet, att ett skoldistrikt vilket som helst har rätt att göra slöjd till obligatoriskt ämne. Och både folkskollärare och småskollärare utbildas ju för att undervisa i slöjd.

Jag kan icke se, att någon saklig grund talar för att draga en gräns mellan undervisningen i slöjd och undervisningen i läsämnen i det hänseende, varom här är fråga.

Departementschefen har genom sitt uttalande här på denna punkt i statsverkspropositionen velat reglera denna sak. Han har med detta uttalande velat ordna upp dessa oreglerade förhållanden. Jag kan verkligen, herr talman, icke finna annat än att det sätt, varpå här i den kungl. propositionen förhållandena föreslås reglerade, står i full överensstämmelse med vanliga och riktiga principer, särskilt med den vanliga och riktiga principen, att en lärares stadgade tjänstgöringsskyldighet skall man få lov att uttaga, när skolväsendets behov kräver detta. Det är ingenting annat som föreslås i den kungl. propositionen. Och det ha vi reserveringar här på denna punkt ansett så riktigt,

Ang. folkskolor m. m.: bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjdskolor m. m. (Forts.)

att vi ha velat yrka bifall på denna punkt till vad som uttalas i propositionen.

Jag skall nu, herr talman, be att få yrka bifall till den reservation, som under denna punkt är avgiven av herr Johansson i Fredrikslund m. fl.

Herr Lindén: Herr talman! När herr Holmdahl gör gällande, att vanliga och riktiga principer borde kunna ge statsmakterna och kommunerna möjlighet att taga ut tjänstgöringstiden sådan som den finnes inskriven som maximitid i avlöningsreglementet, så kunna naturligtvis lärarna däremot icke resa någon bärande invändning. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på, att när småskollärarynnornas lönesättning — eftersom det är dessa som närmast diskuteras — blev 9 lönegraden, fastställdes den med hänsyn till deras tjänstetid och antal veckotimmar utan hänsyn till slöjdundervisningen. Jag skall dock icke taga upp frågan ur den synpunkten utan acceptera tankegången, att vi skola kunna taga ut av befattningshavarna det maximiantal timmar, som är föreskrivet.

Men därför kan jag icke acceptera herr Holmdahls uppfattning, att det nu är fråga om sådana »vanliga och riktiga principer». Här gäller det djupast våra småskolors verkliga uppgift.

Mig förefaller det vara klart, att om man överhuvud taget skall bygga upp en folkskola, som är en verklig grundskola, får man icke förbise småskolans ställning i skolväsendet. Vi ha så få timmar i de sämre skolformerna och i vissa andra småskolor i landet, att det föreligger ett stort behov att bygga ut småskolorna och göra dem effektivare, bland annat genom de av Kungl. Maj:t föreslagna förstärkningsanordningarna. Jag har mycket svårt att förstå, varför vi ovillkorligen skola envisas att tvinga småskollärarynnorna in på undervisningen i folkskolestadiet, när vi ha behov av hela deras arbetskraft på småskolestadiet. Det är också därför — föreställer jag mig — som statsutskottet kunnat gå på denna linje. Man har känt, att småskollärarynnorna behövas vid undervisningen i de obligatoriska ämnena på grund av kravet på förstärkningsanordningar, differentierad lästid m. m. På det sättet tror jag i motsats till herr Holmdahl, att man kan draga en bestämd gräns mellan slöjdundervisningen och undervisningen i andra ämnen. Jag tror icke, att man bör förbise detta förhållande.

Herr Jonsson i Eskilstuna sade inledningsvis, att när nu till och med lärarnas fiende nr 1 ställer sig på samma linje som statsutskottet, borde dess förslag kunna bli riksdagens beslut. Jag vill livligt hoppas detta. Men jag reagerade litet grand mot uttrycket »lärarnas fiende nr 1». Ty dels betrakta vi från lärarhåll icke ifrågavarande person som sådan och dels har icke statsutskottets behandling av skolfrågor givit anledning till ett dylikt omdöme. Tvärtom kan jag för min del, under förhandenvarande omständigheter gå ifrån motiven och ansluta mig till statsutskottets framställning. De småskollärarynnor, som för närvarande ha en extra inkomst för slöjdundervisningen, skulle nu, om riksdagen beslutar att slöjdundervisningen skall ligga inom ramen av 28 timmars undervisningsskyldighet, få en direkt löneminskning. De ha dock redan med denna extra inkomst. Men lärarna i 17 lönegraden, som i regel redan ha 30 veckotimmar, skulle fortfarande erhålla ett lönetillägg, om de meddela slöjdundervisning. Äro vi ense om att skillnaden mellan lärarna vid småskolorna och folkskolorna redan nu är för stor, böra vi inte medverka till att göra den större genom att inarbeta slöjdundervisningen i tjänstgöringsskyldigheten.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på att det inte är sannolikt, att alla

Ang. folkskolor m. m.: bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjdskolor m. m. (Forts.)

lärare komma att åläggas slöjdundervisning. Av en del av dem kunna vi inte taga ut denna undervisning. Då skulle anordningen innebära, att en del lärare få göra sin slöjdundervisning utan betalning, medan andra slippa den helt och hållet.

Jag kan inte heller underlåta att särskilt allvarligt trycka på det förhållandet, att eleverna få olika lång undervisningstid i de obligatoriska ämnena. Om ett skoldistrikt tager ut 26 eller 28 timmar i obligatoriska ämnen, innebär detta, att eleverna gnuggas särskilt i dessa. Stoppar man in några timmars slöjd, tager man bort dessa timmar från de obligatoriska ämnena — och detta för ett ämne, som mycket väl kan läggas vid sidan av timplanen. Jag håller sålunda före, herr talman, att ett riksdagens beslut, som nära skulle sammanfalla med skolöverstyrelsens förslag, skulle försvåra en rationell utveckling av skolväsendet här i landet.

Jag måste alltså taga stor hänsyn till frågan om förstärkningsanordningarna och om småskolans effektiva utbyggande, och liksom herr Jonsson anser jag, att man bör ha vägen öppen för ytterligare prövning.

Det är ännu en sak, som jag skulle vilja framhålla, och det är sambandet mellan denna fråga och den, som aktualiserades för några veckor sedan genom pressen och som gällde skolstyrelsernas ifrågasatta inkompetens för sin uppgift. Om det ligger någon sanning i talet om skolstyrelsernas inkompetens, bör man allvarligt överväga, om inte överlärareinstitutionen i större utsträckning skall införas ute på landsbygden. Men skall man överhuvud taget kunna ordna saken genom att till skolväsendet knyta en fackman i överlärares ställning, måste man bereda honom någon ledighet, en ledighet som måste utfyllas genom tjänstgöring av en annan lärare.

Jag tror sålunda, herr talman, att det inte är klokt under några förhållanden att, innan riksdagen tagit ståndpunkt till rationaliseringssträvandena på detta område, gå en annan väg än den statsutskottet här rekommenderat.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Jag ber endast att få göra några erinringar i anledning av de föregående talarnas yttranden.

Den senaste ärade talaren tycktes ha mycket stora bekymmer för att småskolan skulle genom de nu givna direktiven komma i sämre ställning än förut. Hela hans resonemang på den punkten är ganska obegripligt. Han frågar: »Varför skall man tvinga in småskolläraryrket på folkskolans undervisning, när de behövas så väl i småskolan?» Vad har den saken med den nu föreliggande frågan att göra? Inte en enda småskollärarinna tvingas in på folkskolans undervisning genom de direktiv för slöjdundervisningen, som departementschefen här givit. Det är något som ligger helt och hållet utanför ämnet. Och vidare yttrade han: »Varför tager bort obligatoriska läsämnen, som så väl behöva gnuggas i småskolan, och stoppa in slöjd i stället?» Det är samma sak med detta. Jag vet inte, att det förekommit någonstades — och det kommer säkerligen heller inte att hända — att man tager bort obligatoriska läsämnen till förmån för slöjd. Hela hans resonemang svävar fullständigt i det blå.

Och när man här talar om att man inte vill skapa ojämnheter mellan olika kategorier av lärare, är det alldeles oriktigt. Det blir ingen ojämnheter alls. Det är en klar principiell linje, som skall följas och som skall tillämpas lika för folk- och småskolläraryrket. Men man kan ju ur statens och undervisningsväsendets synpunkt skäligen fordra, att, när det finns en maximitid stipulerad för lärarnas tjänstgöring och undervisning, lärarna också skola var skyldiga att undervisa under denna tid utan särskild ersättning. Det är ett så resonligt krav, att det inte gärna kan motsägas.

Ang. folkskolor m. m.: bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjdskolor m. m. (Forts.)

Den ojämnhet, som man påstår sig vilja undvika, åstadkommer man i själva verket, men mellan olika kategorier av småskolläraryrinnor. Såsom det tidigare påpekats, ha småskolläraryrinnorna på landsbygden ofta en tjänstgöringstid av 28 timmar, alltså maximitiden, och de få inte någon särskild ersättning i sådana fall. Men i A-skolorna i städer och större samhällen är det inte sällan en undervisningstid av 24 timmar, och dit söka sig småskolläraryrinnorna från landsbygden för att få arbeta i skolor, som anses trevligare och lättare att undervisa i. Dessa lärarinnor med sina 24 timmars lästid skulle få en extra betalning, medan lärarinnorna i de besvärligare skolformerna inte finge någonting. Man skapar sålunda fram en skillnad mellan lärarinnorna inbördes, som inte kan stå i överensstämmelse med vanlig rättvisa och billighet.

Det är dessa rent praktiska synpunkter som göra, att jag för min del sett mig nödsakad att biträda Kungl. Maj:ts förslag och därmed också den reservation, som är avgiven och till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Weijne: Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i denna fråga, men när herr Persson i Falla här söker göra den till en stridsfråga — om jag får använda det uttrycket — mellan städer och landsbygd måste jag reagera. Det är inte alls så, att småskolläraryrinnorna på landsbygden allmänt tjänstgöra 28 timmar, utan den vanliga tjänstgöringstiden är 26 timmar. Vidare är det på det sättet, att ett stort antal småskolläraryrinnor i städer och större samhällen också tjänstgöra 26 timmar.

Jag har sett saken mycket enkelt. När löneregleringen genomfördes 1937, föreskrev riksdagen i motsats till vad som föreslagits i den kungl. propositionen en viss tjänstgöringstid. Då satte man för folkskollärare en tjänstgöringstid av 28—30 timmar. (De flesta tjänstgöra 30 timmar.) När man kom till småskolan, hade naturligt varit att bestämma en tjänstgöringstid av 24—26 timmar, men man var tvungen att gå så långt som till 28 timmar, därför att en del småskolläraryrinnor vid växellov eller halvtidsläsning tjänstgöra denna tid. För att omfatta även nämnda grupp fick man taga siffran 28.

Nu vill man på en bakväg pressa upp samtliga småskolläraryrinnors tjänstgöringstid till 28 timmar. Jag tycker för min del, att det då blir en felaktig relation mellan folkskolläraryrarnas och småskolläraryrinnornas löner. Av det enkla skälet, herr talman, tror jag, att det är klokt att bifalla statsutskottets förslag, som ger precis samma möjlighet att reglera denna sak som reservationen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Holmdahl: Herr talman! Det torde inte vara riktigt vad som här sagts om att ifall man bifaller Kungl. Maj:ts förslag maximitiden kommer att uttagas av samtliga småskolläraryrinnor. Det blir säkerligen inte fallet. Så blir det endast för de småskolläraryrinnor, som behövas för och lämpa sig för undervisning i slöjd. Det kan visserligen vara olika i olika skoldistrikt, men man behöver i allmänhet ej lägga slöjdundervisningen på samtliga lärare i ett skoldistrikt. Det är alltså inte frågan om att uttaga maximitjänstgöring av alla småskolläraryrinnor, men när skolväsendet så kräver, skall man kunna taga ut maximitjänstgöringen.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr talman! Herr Holmdahls replik var väl inte särskilt lyckad. Om det är som han säger, skulle det betyda, att en småskolläraryrinna, som är särskilt skickad att undervisa i slöjd och mera meriterad än andra, skulle kunna åläggas att tjänstgöra i 28 timmar, medan en som

Ang. folkskolor m. m.: bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjdskolor m. m. (Forts.)
är oduglig att undervisa i slöjd skulle slippa. Det leder väl till att småskolläraryrinnorna be gud bevara sig för att få lära sig undervisa i slöjd.

Chefen för ekklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Så som denna fråga ligger till, är jag den förste att erkänna, att det är tämligen likgiltigt, huruvida den ena eller den andra ståndpunkten vinner seger i en eventuell votering.

Den ståndpunkt statsutskottet intager innebär, att man vill hålla frågan öppen i avvaktan på vad som kan komma att beslutas i anledning av propositionen om lästidens reglering. De förstärkningsanordningar, som på grund av ett kommande riksdagsbeslut kunna komma att införas, vill man, förmodar jag, inom statsutskottets majoritet se i sammanhang med den nu föreliggande frågan. Detta är en ståndpunkt, som jag fullt förstår. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att utgångsläget för den kungl. propositionen i denna sak skapats av riksdagen själv år 1937. Den proposition i lönefrågan, som då förelades riksdagen och varom redan erinrats, inbegrep nämligen inte slöjdundervisningen i tjänstgöringsskyldigheten utan lade den utanför densamma. Man tänkte sig från Kungl. Maj:ts sida den anordningen, att lästidens faktiska längd skulle läggas till grund för avlöningen. Det skulle heller inte ryckas in några bestämmelser i ämnet i avlöningsreglementet, utan undervisningsplanernas bestämmelser skulle ligga till grund. Gentemot detta förklarade emellertid riksdagen, att småskolläraryrinnorna över hela linjen skulle sättas i B 9 och att såväl deras som övriga lärares tjänstgöringsskyldighet skulle skrivas in i avlöningsreglementet. Ja, det blev en fullständigt ny situation. Det skrevs alltså in för småskolläraryrinnorna en tjänstgöringsskyldighet av 24—28 timmar och för folkskolläraryrarna en tjänstgöringsskyldighet av 28—30 timmar. Då har det läget uppkommit, att småskolläraryrinnorna tycka, att om de nu skola vara skyldiga att lägga in slöjd i sin tjänstgöring, ha de ingen möjlighet till den extraförtjänst, som folkskolläraryrarna få om de taga ut tjänstgöring ända till de 30 timmarna. Det är mänskligt och begripligt. Men jag har ansett, att i anledning av det läge riksdagen själv genom sitt beslut 1937 skapade, var det riktigt och rimligt att åstadkomma en sammanhängande ordning. Det är detta resonemang, som ligger bakom propositionen.

Nu vill jag ännu en gång betona, herr talman, att naturligtvis sker det ingen som helst olycka, om statsutskottets avvaktande ståndpunkt här skulle bli riksdagens beslut. Då får man möjlighet att pröva anordningen i samband med övriga förstärkningsanordningar. Det kanske för övrigt inte skadar att säga, herr talman, att det i denna fråga nog kan vara riktigt att hålla den synpunkten i sikte, att man inte bör tillåta ett inmanöverande av några plattformar i själva lönefrågan. För egen del vill jag ha klart utsagt, att saken skall behandlas som en ordningsfråga, en anordning för att göra slut på ett rådande kaos. Den får inte lösas med någon baktanke på lönepolitiken och dess fullföljande i den ena eller den andra riktningen. Jag förstår därför till fullo betydelsen av att man får ha händerna fria, men jag har ansett mig böra draga konsekvenserna av 1937 års riksdagsbeslut och hoppas att kammaren, om den vill vara konsekvent, beaktar detta i en kommande votering.

Herr Holmdahl: Herr talman! Till andra avdelningens ärade ordförande vill jag säga, att antingen min replik till herr Weijne var lyckad eller ej, återgav den, så vitt jag vet, de verkliga förhållandena. Jag vill först erinra om alla de skoldistrikt, där man har anställda särskilda slöjdlärare. En sådan anordning begränsar i hög grad både folkskolläraryrnas och småskolläraryrinnornas

Ang. folkskolor m. m.: bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjdskolor m. m. (Forts.)
 användning i slöjdundervisningen. I andra skoldistrikt, där skolstyrelserna äro skyldiga att se till, att barnen få den bästa möjliga undervisning i slöjd, anlitas inte en del lärare för att undervisa i slöjd. Dessa förhållanden komma givetvis inte på något sätt att rubbas, hur än den fråga löses, som föreligger här i dag.

Herr talman, jag har endast velat göra dessa påpekanden. Och med anledning av talet om orättvisa vill jag tillägga, att inom alla skolformer sker den orättvisan, att somliga lärare få åtaga sig en något längre tjänstgöring än andra. Den saken kommer man inte ifrån. Hittills har man alltid följt principen, att en lärare får vara beredd att om det behövs åtaga sig den tjänstgöring, som ligger inom den stadgade tjänstgöringstiden för honom.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets i punkten gjorda hemställan, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till berörda hemställan med den ändring däri, att motionen II: 209 bifölles; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Härefter framställde herr talmannen propositioner beträffande motiveringen, nämligen dels på godkännande av utskottets motivering oförändrad, dels ock på godkännande av samma motivering med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den förra propositionen. Herr Svensson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner den motivering, som innefattas i punkt 160:o) av statsutskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt samma motivering med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 79 ja och 77 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering oförändrad.

Punkten 161.

Lades till handlingarna.

Punkterna 162 och 163.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 164.

Lades till handlingarna.

Punkterna 165—169.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 170.

Lades till handlingarna.

Punkterna 171 och 172.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 173.

Lades till handlingarna.

Punkten 174.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 175.

Lades till handlingarna.

Punkterna 176 och 177.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 178.

Lades till handlingarna.

Punkterna 179—181.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 182 och 183.

Lades till handlingarna.

Ang. folkhögskolor: understöd. *Punkten 184*, angående folkhögskolor: understöd. Efter föredragning av punkten anförde:

Herr Wolgast: Herr talman! Jag har väckt en motion om höjning av anslaget till ökat understöd åt folkhögskolorna, från för närvarande fem procent av det skolorna tillkommande ordinarie anslaget till tio procent, varigenom anslaget skulle höjas med 51,500 kronor. Jag har i motiveringen till motionen framhållit, att på nionde huvudtiteln är anslaget till lantmannaskolorna höjt just med dessa fem procent och att lantmannaskolor och folkhögskolor alltid av riksdagen behandlats lika. Jag skall inte gå in på frågan, i vad mån folkhögskolorna verkligen behöva detta ökade understöd. Utskottet har i sin motivering anført två omständigheter av synnerlig betydelse. Sålunda säger utskottet, att den av motionärerna påtalade ojämnheten i understödsgrunderna kan undanröjas genom förslag till 1940 års riksdag. Statutskottet har således här principiellt uttalat sig för att ifrågasvara ökade understöd bör tillkomma folkhögskolorna. Den andra punkten i utskottsutlåtandet, som jag särskilt vill fästa uppmärksamheten vid, lyder så: »Utskottet vill framhålla lämpligheten av att likartade grunder tillämpas beträffande ökat understöd till folkhögskolor och lantmannaskolor.» Jag vill utläsa detta utskottets utlåtande så, att utskottet här principiellt synes ha fastslagit, att det skall existera en likartad behandling av folkhögskolor och lantmannaskolor. Det har visserligen här inte uttalat sig mer än på denna punkt om det ökade understödet, men man

Ang. folkhögskolor: understöd. (Forts.)

kanske vågar knyta den förhoppningen vid detta utskottets uttalande, att det skall gälla även på andra punkter. Detta är en sak, som kanske inom en snar framtid kommer att få den allra största betydelse för folkhögskolorna. Då jag för min del är tacksam gentemot statsutskottet för det uttalande som det har gjort skall jag inte yrka bifall till min ifrågavarande motion.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Eftersom den föregående ärade talaren inte gjorde något yrkande, skulle jag kunnat avstå från att yttra mig. Jag vill emellertid bara säga, att om också statsutskottets majoritet inte skulle ha samma mening som herr Wolgast — varom jag ingenting vet — så har jag det i alla fall.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 185, angående folkhögskolor: stipendier åt elever, föredrogs här- efter. Därvid anförde:

Ang. folkhögskolor: stipendier åt elever.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Jag skulle kanske kunna börja mitt anförande på samma sätt som en annan ledamot i kammaren nyss gjorde under dagens debatt, då han sade, att förevarande fråga kanske var för obetydlig för att uppträda i. Jag och en annan ledamot av kammaren ha emellertid väckt en motion i denna punkt, och utskottet har avstyrkt motionen. Det kan då kanske vara anledning att yttra sig litet grand om detta. Utskottet har sagt, att »enligt utskottets uppfattning är den av motionärerna väckta frågan av så pass genomgripande art för folkhögskolans hela struktur, att åtgärder i den av motionärerna angivna riktningen icke kunna övervägas». Jag vet inte vad utskottet menar med att göra gällande, att en dylik åtgärd att sänka stipendieåldern från 18 till 16 år skulle innebära en genomgripande omvandling av hela folkhögskolans struktur. Det är väl bekant för kammarens ledamöter, att inträdesåldern vid folkhögskola för manliga elever är 18 år, och att de inte få komma in vid lägre ålder utan särskild prövning. Alltså är det endast i undantagsfall de få börja före 18 års ålder, och jag skulle tro, att inga låta sina söner komma till folkhögskolorna vid så tidig ålder, utan att det finns särskilda skäl. Anledningarna kunna, såsom det såges i motionen, exempelvis vara, att de ämna gå igenom folkskoleseminarium, handelsskola, lantbrukshögskola, lantmannaskola eller dylikt. I fall motionen skulle bli bifallen, skulle det blott resultera i att man tidigare skulle kunna komma in på sådana studievägar. Nu veta väl också alla, att folkhögskolan inte är någon skola enbart för landsbygdens folk. Förr kanske man hade den uppfattningen, att det endast var landsbygdens ungdom, som skulle gå igenom folkhögskolorna, men nu har den uppfattningen frångåtts, tror jag, och elevfrekvensen har utvidgats, så att den till stor del också omfattar ungdom från städer och samhällen. Det visas kanske också därav, att denna motion har burits fram av en landsbygdsrepresentant och en stadsrepresentant, vilket tyder på, att detta inte enbart är ett landsbygdsintresse utan också kan vara ett annat intresse.

Det kanske inte hade varit större anledning att uppträda i denna fråga just av denna anledning, men saken är den, att frågan har väckt litet större uppmärksamhet. Den har nämligen blivit föremål för, eller kanske man kan säga haft förmånen, att bli behandlad i en ledande artikel i Örebro Dagblad av en signatur, G. P. Jag tror inte, jag tar mycket fel, om jag säger, att den som skrivit denna ledare är en ledamot av statsutskottet, alltså en som behandlat denna motion i utskottet. Jag vet nu inte, om utskottets ledamöter ha samma uppfattning som denne ledarskribent, men jag skulle knappast tro det. I varje

Ang. folkhögskolor: stipendier åt elever. (Forts.)

fall hoppas jag, att inte statsutskottet i allmänhet har samma uppfattning som han. Han har i denna ledarartikel gjort gällande, att detta var en alldeles förskräcklig motion, och att det var en av de mest uppseendeväckande, som någonsin kunde tänkas. Om den skulle vinna framgång, skulle det inverka så, att landsbygdens ungdom skulle tack vare detta mer än hittills draga sig från landsbygden till städerna. Han säger, att det skulle bidra till att föra landsbygdens ungdom mer än tidigare via folkhögskolorna till nya verksamhetsområden, att folkhögskolan skulle bli en preparandskola till för folkhögskolans verksamhetsområden främmande yrkesbanor och vända hågen från lantbruket.

Nu är det väl dock ingen, som tror, att denna ledarskribent kan ha rätt i detta påstående. Är det verkligen så, att en ungdom från landsbygden har för avsikt att slå in på en annan yrkesbana och idka mera studier, tror jag nog, att han gör detta, oavsett om stipendieåldern blir sänkt eller inte. Många veta väl också, att det är en rätt vanlig väg detta, att gå från folkhögskolan till andra yrkesbanor. Vi veta också, att man åtminstone vid en del folkhögskolor inrättat en andra årskurs. I denna få eleverna mera utvidgad undervisning än i den första årskursen. Det är i varje fall rätt vanligt, att en kvinnlig elev, som tänker bli sjuksköterska eller dylikt, går igenom andra årets kurs och på så sätt kommer lättare in på och fram på sjuksköterskebanan. Vidare förekommer det också, att de, som ämna bli lärarinnor eller dylikt, gärna gå den vägen. Jag tror inte alls, att man i detta fall har någon anledning att känna någon ängslan därför, att folkhögskolan hjälpt dem lättare fram.

Sedan har skribenten sagt, att »denna egendomliga upplösningsprocess» inom bondeförbundet, d. v. s. att en dylik motion väckts i våra leder, bör ses i sammanhang med det som skett nu på senare år. Det skulle vara en bytesaffär uti hela det stora bytesprojektet emellan olika uppfattningar. Jag skulle gentemot honom vilja säga, att det måste vara en underlig uppfattning den har, som kan skriva en dylik ledare. Det måste i varje fall vara någon sorts upplösningsprocess i vederbörande persons hjärna, som kan komma fram med ett dylikt monstrum till påstående. Det är väl ingen, som reflekterar litet grand, som tror, att om det blir bättre skolunderbyggnad eller bättre skolväsen på landsbygden, detta i sin tur bidrager till att avfolka landsbygden. Man skulle kunna nämna många, otaligt många exempel på att familjer ha flyttat från landsbygden in till samhällen och städer, därför att där är bättre skolväsen. I sådana fall kan man faktiskt tala om, att den sämre skolundervisningen på landsbygden har medverkat till att ungdomen och folket i övrigt flyttar ifrån landsbygden till städerna. Sedan tror jag också, att det är en förlegad uppfattning att tänka sig, att om en lantungdom pojk eller flicka går igenom folkhögskolan han då blir för fin för att stanna vid lantbruket. Jag skulle knappast tro, att åtminstone flertalet folkhögskolor meddela en dylik undervisning. Den folkhögskola som jag bäst känner till försöker att bibringa ungdomarna kärlek till sina fäders yrke och till landsbygden och inpränta i dem, att de skola fortsätta sin verksamhet där. Den ärade ledarskribenten har nog uppfattat detta problem fullkomligt felaktigt, och jag tror inte heller statsutskottet — det är kanske litet förmätet att säga det gentemot det mäktiga statsutskottet — har uppfattat denna sak riktigt. Den är nämligen inte så förfärligt stor, som statsutskottet har velat göra den till, utan vad som skulle kunna ske, i fall denna motion bleve bifallen, vore endast en förkortning av studievägen, en förkortning av avståndet till studiemålet, för respektive ungdomar med två år. Det gäller endast de manliga eleverna, och de få endast i särskilda fall inträda i en folkhögskola vid så tidig ålder. Alltså kan det inte bli något stort antal, som här skulle komma i fråga.

Ang. folkhögskolor: stipendier åt elever. (Forts.)

Herr talman! Jag har intet yrkande. Jag har endast velat säga detta med anledning av den diskussion, som har förts kring denna motion.

Häruti instämde herr *Andersson* i Falkenberg.

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Jag har inte deltagit i utskottets behandling av detta ärende. Jag har egentligen inte heller observerat detta förrän nu genom herr Petterssons i Dahl anförande, men som före detta folkhögskolelev kan jag inte underlåta att här säga några ord. Det var mig omöjligt att helt uppfatta herr Petterssons i Dahl anförande. Förhållandena äro ju inte sådana, att man alltid kan höra vad som talas från en bänk här i kammaren.

Då jag i utskottets utlåtande läser det referat, som där finns av framställningen i motionen, kan jag inte underlåta att såsom gammal folkhögskolelev och vän av folkhögskolorna och deras utbildning ställa mig mycket betänksam mot de perspektiv, som öppna sig, därest man skulle tillmötesgå den framställning, som finns i motionen, och som så vitt jag lyssnade rätt till herr Pettersson i Dahl också var innebörden av hans anförande här. Bakom motionen skymtar en strävan att göra folkhögskolorna till en sorts mellanskolor eller förberedande skolor för en fortsatt framgång på lärdomsvägen, vilket enligt min mening skulle vara att så gott som fullständigt förrycka folkhögskolornas egenart. Och jag skulle i mycket hög grad beklaga, om denna hittills i väsentlig mån bibehållna egenart skulle försvinna. Det har ju varit så, att folkhögskolan huvudsakligen varit avsedd för de unga män och kvinnor, inte minst ute på landsbygden, som vid mera mogen ungdomsålder ha känt med sig, att de behövde komplettera den bristfälliga och ofullständiga skolbildning, som de ha erhållit i folkskolan, erbjuda en lämpligt kompletterande men i och för sig avslutad kurs. Jag tror, att i det fallet ha folkhögskolorna fyllt en synnerligen stor uppgift och att den uppgiften skulle i väsentlig mån förfelas, därest man slår in på sådana vägar, som motionärerna nu ha föreslagit och tänkt sig. Jag håller också före, att även om undantagsfall förekomma och även om det i vissa fall är lättare att vara av med den unge mannen eller kvinnan i åldern sexton till aderton år än senare, och man således i undantagsfall bör kunna bevilja inträde i folkhögskolorna tidigare än vid 18 år, bör detta icke vara regel, helt enkelt därför att ungdomen bör komma till denna skola, när den har nått så pass mogen ålder och eftertanke, att den reflekterar mera självständigt och känner med sig: »Nu behöver jag göra mitt bästa för att kunna tillägna mig denna undervisning.» Var och en vet, att det inte så sällan förekommer att när ungdomarna lämna folkskolan göra de det i det sinnet att de äro trötta på alltihop och göra sitt bästa för att under de närmaste åren glömma bort vad de lärt sig i folkskolan. Sedan börjar man reflektera över detta och tänka: »Det är allt bra litet jag kan och vet.» Men det händer sällan, att man gör det i 15--16-årsåldern, utan det är först i 18-årsåldern och senare, som man befinner sig i den sinnesförfattningen, att man verkligen vill och kan på bästa sätt tillgodogöra sig undervisningen vid folkhögskolan.

Jag kan inte hjälpa, att jag har en mycket livlig känsla av att, om man ger sig in på de vägar, som här äro föreslagna, och dels uppmuntrar inträde vid för låg ålder — jag vill i förbigående påpeka, att en inträdesålder av 16 år för kvinnlig ungdom ungefär motsvarar 18 år för manlig ungdom — dels huvudsakligen eller i väsentlig mån betraktar folkhögskolan såsom ett mellanstadium till den lärda banan, så kommer folkhögskolan i betänklig grad på sidan av sin uppgift. Det är därför, herr talman, som jag för min del icke kan dela den uppfattning, som kommit till synes i motionen, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. folkhögskolor: stipendier åt elever. (Forts.)

Herr **Persson** i Undersvik: Herr talman! Jag begärde ordet, när det föreföll som om det inte skulle komma att resas någon gensaga mot vad den förste ärade talaren här anförde. Efter den siste ärade talarens anförande kan jag emellertid fatta mig kort och ber att få helt ansluta mig till och understryka vad han här framhållit.

Denna motion kan kanske i och för sig inte anses så viktig. Däremot äro de tendenser, som komma till uttryck i motionen, ytterst viktiga, ty enligt vad här framhållits syftar man till en ändring av själva den grundläggande karaktären hos vår folkhögskola från att vara en folkbildningsanstalt till att bli en utbildningsanstalt. Syftet med folkhögskolan är ju, att den skall vara en folkbildningsanstalt för mogen ungdom, framför allt inom de kroppsarbetande folkgrupperna. Det faller då av sig självt, att, såsom den föregående talaren antydde, inträdesåldern inte bör sättas för låg. Vi känna ju alla till, att det är först vid någorlunda mogen ålder, i 20-årsåldern eller så, som intresset för frivilligt bildningsarbete i någon mån börjar vakna, och jag anser, att det med hänsyn till folkhögskolans egentliga syfte skulle vara skäl i att snarare höja än sänka den genomsnittliga inträdesåldern.

Det är också skäl i att det säges ifrån på denna punkt, därför att det har i folkhögskolans verksamhet kunnat förmärkas tendenser just i den riktning, som antydde i motionen och vilken, om den skulle bli starkare företrädd, skulle föra folkhögskolan in på avvägar. Jag har för min del ingenting emot, att, såsom fallet har varit, enstaka elever vid folkhögskolorna gå över till högre undervisningsanstalter och alltså använda folkhögskolan såsom underlag för fortsatta studier på olika områden. Men dessa tendenser få inte bli så starka, att själva syftet med folkhögskolan förryckes. Jag vet, att det på sina håll t. o. m. förekommit, att man annonserat om att folkhögskolan är ett lämpligt mellanstadium; i synnerhet har man framhållit, att kurserna för kvinnlig ungdom kunna tjäna såsom underlag för sjuksköterskeutbildning o. s. v. I viss mån kan ju detta vara försvarligt, men vi få, såsom sagts, inte gå för långt. så att folkhögskolans uppgift att vara en folkbildningsanstalt förryckes, och det är detta jag anser bör sägas ifrån vid detta tillfälle.

Då det inte yrkats bifall till motionen, behöver jag ju inte framställa något yrkande om bifall till utskottets hemställan, utan kan nöja mig med att endast ha anført dessa synpunkter i samband med den förda debatten.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! De båda närmast föregående talarna, herrar andre vice talmannen och Persson i Undersvik, ha på ett så utomordentligt klart och övertygande sätt angivit vad som är det väsentliga i denna sak, att det kunde vara rätt överflödigt att jag nu säger något ytterligare. Jag kan ord för ord instämma i vad herr Persson i Undersvik här nyss yttrade. Han berörde själva kärnpunkten i denna fråga, som det inte går att komma ifrån genom prat hit och dit.

Jag begärde emellertid ordet, då herr Pettersson i Dahl här höll ett ganska besynnerligt anförande, som väsentligen riktade sig emot vad som i denna fråga yttrats i pressen. Det förekommer ju ibland, att pressdiskussionen föres in i politiska debatter här, men det har i allmänhet skett på ett sådant sätt, som inte manar till efterföljd, och att göra det i en fråga som denna och på det sätt, som herr Pettersson gjorde, tror jag mest tjänar såsom ett avskräckande exempel.

Herr Pettersson i Dahl karakteriserade dem, som i denna sak offentligen givit uttryck åt en annan uppfattning än han, såsom lidande av hjärnuppmjukning. Jag skall inte returnera den klyschan, utan vill bara säga, att jag tror, att hela behandlingen av detta ärende och vad som yttrats i dag nog

Ang. folkhögskolor: stipendier åt elever. (Forts.)

har givit kammaren en ganska god uppfattning om var en sådan uppmjukning — om man skall tala om den saken — i själva verket förefinnes.

Herr Pettersson i Dahl ingick i samband med sin polemik på vissa i motionen berörda omständigheter, men hela hans argumentering gav, sats för sats, belägg för riktigheten av den kritik, som här framkommit. Det finns ett par uttalanden i motionen, som jag skall be att få omnämna. Det talas om att anledningen till att man vill ha en lägre åldersgräns för erhållande av stipendier än 18 år är att pojkar före 18 års ålder vilja söka sig in vid folkhögskolorna för att förbereda sig till inträde vid folkskollärareseminarium, handelskola eller för att via fortsatta högre kurser vid vissa folkhögskolor kunna komma in vid lantbrukshögskola, o. s. v. Detta visar ju riktigheten av det konstaterande, som här gjorts, att man vill väsentligen lägga om folkhögskolans verksamhet och ge folkhögskolan en helt annan karaktär än den ursprungligen och tills nu haft. Meningen och syftet med folkhögskolan har ju varit, att den skall utgöra en medborgarskola för vuxen ungdom, men nu vill man ge den karaktären av en preparandaskola och förberedelseskola för andra utbildningsanstalter och yrkesbanor, främmande för folkhögskolans miljö.

Det är dessa tendenser, som statsutskottet inte velat vara med om att befrämja och som jag och andra med mig här måste på det allra bestämdaste opponera oss emot. Folkhögskolan har en lika stor uppgift att fylla nu som för 50—60 år sedan, då dessa skolor i allmänhet kommo till. Snarare skulle man kunna säga, att dess uppgift är större nu än någonsin. Det skulle vara en mycket olycklig utveckling, om folkhögskolan skulle deklasseras ifrån att vara den vittsyftande medborgarskola, som den nu är och vilken uppgift den i allmänhet fyllt på ett gott sätt, till att utgöra en förutbildningsanstalt för vissa andra utbildningsformer. En sådan deklassering och ett sådant förstörande av denna skolform vill jag inte vara med om. Det vill inte heller statsutskottet, och det är därför som man avvisat motionen på sätt, som här skett.

Jag ber således att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Herr Pettersson i Dahl: Herr talman! Av vad här dels herr andre vice talmannen, dels herr Persson i Undersvik och dels herr Persson i Falla sagt, framgår att allesammans anse, att folkhögskolan är utomordentligt bra sådan den är och att den har fyllt sin uppgift på ett mycket tillfredsställande sätt. Jag kan tillfullo instämma däri, ty folkhögskolan är bra. Den är utomordentligt väl skött, har goda lärare, en bra organisation o. s. v.

Men konsekvensen av det resonemang, som här förts av dessa talare, kan väl inte bli den, som de kommit till, ty om det är så farligt, att pojkar i 16—18-årsåldern komma in vid folkhögskolorna, så bör konsekvensen vara den, att man föreslår, att förordningen ändras, så att inträde icke kan vinnas före 18 år.

Det bör emellertid bemärkas, att inträde före 18 år nu inte lämnas utan att särskilda skäl kunna åberopas. Det är ju folkhögskolans styrelse, som skall pröva dessa särskilda skäl, och jag föreställer mig, att man inte tar in vilken pojke som helst före 18 år, utan att verklig anledning därtill måste föreligga.

Herr Persson i Undersvik sade, att folkhögskolan inte bör frångå sin uppgift att vara en folkbildningsanstalt och i stället bli en utbildningsanstalt. Jag antar, att herrarna känna till, hur folkhögskolans kurser och undervisningsämnen äro fastställda, och vill man ha någon ändring av folkhögskolans verksamhet, måste man naturligtvis lägga om undervisningsplanen. Den är bra som den är, och resultatet har också blivit, att folkhögskolan skapat fram mycket bra ungdom. En del av dem ha stannat kvar ute på landsbygden,

Ang. folkhögskolor: stipendier åt elever. (Forts.)

en del ha fortsatt sin utbildning inom olika områden. Det är väl inget fel att så sker, och vi kunna heller icke göra någonting åt att ungdomen söker sig de vägar den vill.

Jag tror således inte, att man bör klottra och ändra på undervisningsplanen, ty folkhögskolan bör vara sådan den är. Det enda, som, såvitt jag vet, har föranlett denna motion, är att man ansett det rättvist, att även de elever, som av särskild anledning fått tillåtelse att börja ett eller ett par år före den vanliga inträdesåldern, också skulle kunna få stipendier. Det innebär ingen deklarerad av folkhögskolan, herr Persson i Falla, att medgiva detta, utan endast en liten gård av rättvisa.

Vidare ansåg herr Persson i Falla, att man inte borde draga in pressdiskussionen i debatten här. Men, herr Persson i Falla, man skall inte angripa ett politiskt parti och ställa det i särklass, därför att några av partiets medlemmar väckt motion i en fråga. Jag tror, att om något fel har begåtts i denna sak är detsamma på herr Perssons i Falla sida.

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Endast en kort replik. Såvitt jag kunde finna, rörde sig herr Pettersson i Dahl i sitt sista inlägg på ett helt annat plan än i motionen. Vad han sist yttrade låg egentligen alldeles på sidan av motionen och rörde sig väsentligen om, huruvida man skall ha en lägre inträdesålder än 18 år.

Att rikta den förebråelsen mot mig och andra talare här, att konsekvensen av vår uppfattning skulle fordra, att vi begärde en sådan ändring av reglementet för folkhögskolan, att inträdesåldern i samtliga fall sattes till lägst 18 år, är väl inte riktigt. Det är ju alldeles uppenbart, att om man anser en inträdesålder av 18 år rimlig, så behöver man inte för den skulle tvärt klippa av där och säga, att före 18 års ålder kan ingen vinna inträde, utan man kan givetvis lämna den möjligheten öppen att i undantagsfall inträde beviljas vid lägre ålder. Det är ju en helt annan sak att fastställa såsom regel, att inträde inte kan ske före 18 års ålder. Ty om man nu skulle utvidga bestämmelserna på sätt som motionären föreslagit, att man medgäve, att stipendier utdelades även till dem, som vunnit inträde före 18 år, är det alldeles uppenbart, att detta skulle bidraga till att öka antalet av dem, som söka inträde före 18 års ålder. Jag ser, att herr Pettersson i Dahl skakar på huvudet, men det är alldeles givet, att om man såsom nu har att välja mellan inträde före 18 års ålder utan möjlighet att erhålla stipendium och att vänta tills man fyllt 18 år, då man kan erhålla stipendium, så väntar man i det övervägande antalet fall tills man fyllt 18 år.

Detta må nu vara en mindre betydelsefull fråga, men man kan dock icke komma ifrån, att det i motionen talas om en sådan utvidgning av folkhögskolans uppgift och arbetssätt, att dess karaktär skulle förändras. Jag tror, att vi ha anledning säga, att en sådan utveckling inte vore lycklig. För de uppgifter, som skisseras i motionen, kunna andra skolor tagas i anspråk. Folkhögskolan bör få behålla sin egenart. Jag är livligt övertygad om att det är bäst, att så sker, ty därigenom kan folkhögskolan fylla den stora uppgift, som den har inom folkbildningsarbetet, inte minst när det gäller den kroppsarbetande befolkningen.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 186.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 187.

Lades till handlingarna.

Punkterna 188—192.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 193.

Lades till handlingarna.

Punkterna 194—202.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 203.

Lades till handlingarna.

Punkterna 204—207.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 208.

Lades till handlingarna.

Punkterna 209 och 210.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 211.

Lades till handlingarna.

Punkterna 212—225.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 226, angående bidrag till folkliga musikskolan i Arvika.

Kungl. Maj:t hade under punkt 222 av förevarande huvudtitel (sid. 410 och 411) föreslagit riksdagen att såsom bidrag till folkliga musikskolan i Arvika för budgetåret 1939/40 anvisa ett anslag av 15,000 kronor.

*Ang. bidrag
till folkliga
musikskolan i
Arvika.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom andra kammaren av herrar *Hallén* och *Werner* i Höjen väckt motion (II: 206), vari hemställdes, att riksdagen i enlighet med skolöverstyrelsens förslag ville såsom bidrag till folkliga musikskolan i Arvika för budgetåret 1939/40 anvisa ett anslag av 18,500 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Hallén m. fl.* väckt motion (II: 207), vari hemställdes, att riksdagen i enlighet med skolöverstyrelsens förslag ville till stipendier åt behövande elever vid folkliga musikskolan i Arvika för budgetåret 1939/40 anvisa ett anslag av 4,500 kronor.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar *Halléns* och *Werners* samt herr *Halléns m. fl.* ovannämnda motioner (II: 206 och II: 207), såsom Bidrag till folkliga musikskolan i Arvika för budgetåret 1939/40 anvisa ett anslag av 15,000 kronor.

Ang. bidrag till folkliga musikskolan i Arvika. (Forts.)

I en vid punkten fogad reservation hade herrar *Oscar Olsson, Asplund, Pauli, Lindström, Nisser, Bergman, Eriksson* i Stockholm, *Danielsson, Närlinge* och *Holmdahl* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte,

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar Halléns och Werners ovannämnda motion (II:206), såsom Bidrag till folkliga musikskolan i Arvika för budgetåret 1939/40 anvisa ett anslag av 15,000 kronor;

b) i anledning av herr Halléns m. fl. ovannämnda motion (II:207), till Stipendier åt behövande och begåvade elever vid folkliga musikskolan i Arvika för budgetåret 1939/40 anvisa ett anslag av 2,000 kronor.

Sedan punkten föredragits anförde:

Herr **Werner** i Höjen: Herr talman! I denna fråga, som rör anslag till folkliga musikskolan i Arvika, ha väckts två motioner, den ena av herr Hallén och undertecknad samt den andra av herr Hallén m. fl., avseende dels ökat anslag till själva skolan och dels anslag till stipendier åt behövande elever. Innan jag närmare går in på motionerna, kanske jag kan få med några få ord beröra själva sakfrågan.

Det är väl knappast något land, som äger en så rik tillgång på folklig musik som vårt eget land. Detta är ett kulturarv, som vårdats och förkovrats generationer igenom under många århundraden, och som lämnats åt oss att även taga vård om. Det är folket självt, som också vårdat denna skatt, som för musiklivets utveckling i hemmet utgjort en verklig källa till tillfredsställelse och glädje. En ny tid har emellertid brutit in, under vilken den gamla folkmusiken i betänklig mån lidit intrång av denna maskinmusik, som nu genom radion fyller etern med en mer eller mindre njutbar jazz- och schlagermusik. Det är givet, att den folkliga musiken under sådana förhållanden lidit en viss tillbakagång, och det kan även befaras, att den om ingenting åtgöres förkrympes och går under. Dess bättre finns dock ute på den svenska landsbygden ett ännu levande intresse bland ungdomen för utövande av musik. Jag vill därmed icke förneka, att även detta intresse finns i städerna. Vid en jämförelse mellan städernas och landsbygdens möjligheter till undervisning i sagda hänseende måste jag emellertid göra gällande, att landsbygden blivit i hög grad av statsmakterna eftersatt och nästan bortglömd. I själva skolutbildningen ingår icke musiken i egentlig mening såsom ett skolämne, och jag vågar göra det påståendet, att såväl sång- som musikutbildningen i våra folkskolor icke kommit längre än den var kommen cirka femtio år tillbaka i tiden.

Man kan alltså konstatera, att här finns ett kulturområde, som i detta tidevarv, då statsmakterna söka att förkovra och vårda sig om folkets utbildningsmöjligheter, icke vunnit tillbörligt beaktande. På detta område har dock den folkliga musikskolan i Arvika sökt att fylla en mycket viktig uppgift. Skolans uppgift är att söka samla ungdomen kanske främst från landsbygden inom hela landet för att ge den den handledning, som kan vara nödvändig, för att icke musikintresset och musiklivet — jag tänker då närmast på musiken i hemmen — skola dödas och gå under.

Detta ger mig anledning att bestämt vända mig mot ett uttalande, som ofta framkommit i synnerhet från statskontorets sida, att denna folkliga musikskola skulle i betydande mån vara ett länsintresse, samt att omsorgen om dess ekonomi i större eller mindre grad skulle påvila länets landsting. Jag gör gällande, att denna skola, som är något i sitt slag enastående i vårt land, är ett riksintresse omkring vilket jag tycker, att de, som intressera sig för musikens och kulturlivets utveckling, skulle kunna ena sig och ge skolan ett verkligt handtag. Jag vill icke neka till att även statsmakterna gjort

Ang. bidrag till folkliga musikskolan i Arvika. (Forts.)

det och jag kan med en viss glädje konstatera, att intresset för skolan synes vara i stigande. Det är emellertid en rätt bekymmersam kamp, som skolans grundare rektor Valdemar Dahlgren hittills fört för dess fortsatta tillvaro. Även om det kanske icke alltid varit till fördel för vare sig rektor Dahlgren själv eller skolan att jämte en krävande undervisning lägga bördan av ekonomisk förvaltning på undervisningsledarens axlar, så måste man dock konstatera, att rektor Dahlgren såsom en ideell och kunskapsrik fostrare av ungdomen är en kulturpersonlighet av betydande mått, vilken kommer att lämna ett högt aktat namn efter sig. Det är således allt skäl i att statsmakterna ge honom och skolan det stöd, som de förtjäna.

Jag har med dessa ord velat påvisa den betydelse, som skolan äger, och även vädja till statsmakterna att för framtiden stödja skolan. Såsom det nu är, har denna skola erhållit dels statsunderstöd dels understöd från en storbanks välgörenhetsfond, vilket senare understöd dock i och med fjolåret indrogs. Skolan har därför kommit i en besvärlig belägenhet. Jag kan ge statsutskottet rätt i att det för skolans framtid kan vara värdefullt, att skolans hela verksamhet underkastas en ingående utredning, men jag vill också fastslå, att det är absolut nödvändigt för skolans ekonomi, att dess elevklientel kan erhålla möjlighet till stipendier i samma mån som eleverna vid andra läroanstalter på folkbildningens område. Jag tycker, att här uppstår en viss olikhet, om man skulle avskilja denna skola och icke bereda ungdomen från vår vidsträckta landsbygd samma möjlighet att söka sig till skolan som till andra folkbildningsanstalter.

Det är ur den synpunkten, som jag vädjar till andra kammaren att biträda den reservation, som vid denna punkt är avgiven av herr Oscar Olsson m. fl., avseende ett anslag på 2,000 kronor till stipendier åt behövande elever vid skolan. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

I detta anförande instämde herr *Tengström* och fru *Humla*.

Herr Danielsson: Herr talman! Såsom de närvarande behagade finna, föreligger här en rätt stark reservation från tio av ledamöterna i statsutskottet, vilka representera alla de politiska partier, som finnas företrädde i detta utskott. Vad då först angår anslaget till skolan har Kungl. Maj:t begärt 15,000 kronor, varjämte i den av herrar Hallén och Werner i Höjen avgivna motionen begärts ytterligare 3,500 kronor. Beträffande detta anslag är utskottet enhälligt om att föreslå 15,000 kronor. Man är också enhällig om motiveringen, att det kanske icke skulle skada med en grundlig undersökning av skolans verksamhet o. s. v. Däri skilja sig icke reservanterna från utskottet.

Vidare har i en annan motion begärts ett anslag på 4,500 kronor till stipendier åt behövande elever. Härvidlag ha dessa tio reservanter gått in för att tillstyrka ett anslag på 2,000 kronor, under det att majoriteten gått in för helt avslag på anslaget till stipendier. Det är skillnaden. Jag vet nu icke så noga, varmed man motiverar sitt avstyrkande av stipendieanslaget, då man i övrigt kunnat bli ense, men det är väl därför att man anser, att anslaget i viss mån är nytt. Det har då upplysts inom utskottet, att det förut förekommit anslag till stipendier åt skolor av någorlunda jämförlig art, och vi känna ju till, att stipendier utgå med ganska stora belopp — tillsammans vill jag minnas icke mindre än 650,000 kronor — till våra folkhögskolor m. m. Vi ha även stipendier av ofantligt många andra slag, så att om man erkänner, att denna skola har en så stor uppgift att fylla, vilket också visats därigenom att man anvisat statsanslag under många år till skolan, borde man

Ang. bidrag till folkliga musikskolan i Arvika. (Forts.)

också kunna gå in för att bevilja stipendier till behövande elever vid densamma. För närvarande ha de ekonomiska faktorerna ett alltför stort inflytande på rekryteringen vid skolan, och det är givetvis icke såsom det bör vara.

Det nämndes här redan av en föregående talare, att detta skulle vara ett landsbygdsintresse, då de flesta eleverna äro från landsbygden. Det finns emellertid även elever från städerna. Jag vill också understryka, då jag icke är ifrån Värmland, att det icke är något lokalt Värmlandsintresse utan ett riksbintresse att skolan får vederbörligt understöd. Jag vill icke, eftersom en föregående talare redan gjort det, ingå på frågan om musiklivets kulturella betydelse. Därom torde alla vara eniga. Vi ha under många år lämnat betydligt större anslag till orkesterföreningar i några av våra större städer. Jag tycker, att detta i stort sett både absolut och relativt taget mycket blygsamma anslag är minst lika behjärtansvärt. Skolans verksamhet torde också betyda kanske mera för kulturlivets höjande än vad man tror i närvarande stund. Den betyder också mycket i kampen mot dålig musik och osunt nöjesliv.

Under sådana förhållanden hoppas jag i likhet med den föregående talaren, att kammaren verkligen vill gå in för att bevilja detta lilla anslag på 2,000 kronor till stipendier åt behövande elever. Jag tror, att det ur många synpunkter, som jag här icke skall gå in på för att icke längre upptaga kammarens tid, är synnerligen behjärtansvärt. Jag ber därför, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Jag skall icke gå in i någon vidare analys av det långa anförande för musikkulturens höjande, som herr Werner i Höjen för en stund sedan höll. Det kan ju kanske vara riktigt vad han har sagt, men jag anser mig icke ha kvalifikationer för att kunna bedöma värdet av denna musikskola, men att den har ett visst värde vill jag icke på något sätt bestrida. Det har visserligen framkommit anmärkningar ur musikpedagogisk synpunkt på denna skola, men jag anser mig icke ha någon kompetens att kunna bedöma riktigheten av dessa anmärkningar. Däremot har det framkommit mycket starka anmärkningar icke endast i år utan sedan mycket länge, från den första början av skolans verksamhet, mot det rent praktiska handhavandet av skolans angelägenheter, dess ekonomiska förvaltning och allt annat, som därmed hör samman. Detta har gjort, att man icke blott i år utan långt tidigare måst ställa sig mycket betänksam, när det gällt att öka ut anslaget från statens sida till denna skola.

Nu säger herr Werner i Höjen, att musikskolan i Arvika icke främst har någon mera speciell betydelse för Värmlands län än den har för landets övriga delar. Jag är icke säker på om detta är riktigt. Jag tror, att om man skulle undersöka antalet elever vid anstalten, skulle man finna, att de till en rätt väsentlig del komma just ifrån Värmland. Om det då finns ett så stort intresse för skolan och den gör en så värdefull insats, borde Värmlands läns landsting verkligen se till att understödja skolan på ett kraftigare sätt än man hittills gjort.

Här är det emellertid fråga om anslag till stipendier eller icke. Ett sådant anslag har tidigare icke utgått bland annat därför, att denna folkliga musikskola intagit en särställning, som icke är jämförbar med folkhögskolornas i övrigt, vilka ha ett annat bildningsmål. Nu föreslås här i motionen, att ett anslag till stipendier skall utgå. På grund av anmärkningar beträffande den ekonomiska förvaltningen och det praktiska handhavandet av skolan överbud taget har man emellertid ansett, att det är en angelägenhet av stor betydelse, att här verkligen kommer till stånd en utredning om skolan, och att

Ang. bidrag till folkliga musikskolan i Arvika. (Forts.)

även de pedagogiska förutsättningarna för skolans verksamhet komma in under denna undersökning. Det skulle väl då vara ganska egendomligt, när man vet, huru stora anmärkningar som i dessa avseenden framkommit mot skolan, om man här skulle genom att upprätta ett helt nytt stipendieanslag ge denna folkhögskola, som man är så tveksam om i vissa avseenden, den särskilda auktoritet, som den för närvarande icke har. Man får väl rimligtvis avvakta resultatet av den undersökning, som skall komma till stånd, innan man tager denna fråga under slutgiltigt bedömande. Det förefaller mig stå i bättre överensstämmelse med de anslagsprinciper, som statsutskottet i varje fall och riksdagen överhuvud taget annars brukar följa.

Det förhåller sig för övrigt icke så, att icke skolan blivit tillgodosedd ur riksintresssynpunkt av statsmakterna, såsom herr Werner i Höjen här efterlyst. Utom det anslag, som utgått i budgeten på åttonde huvudtiteln, har skolan tilldelats anslag av lotterimedel med belopp, som under den tid, de lämnats, uppgå till, jag tror, närmare 250,000 kronor. Detta är ingen liten summa för den skolan. Dessutom har, såsom herr Werner i Höjen nyss erinrade om, skolan vidare fått anslag från en bildningsfond. I själva verket har man sålunda förbrukat oerhört mycket pengar på denna skola. Jag menar då, att man får ställa sig litet avvaktande och vara försiktig samt vänta och se, tills man får denna grundliga undersökning ur både ekonomiska och musikpedagogiska synpunkter verkställd. Sedan kan man komma igen och på grundval av det blivande utredningsmaterialet bedöma, om man skall ge anslag till stipendier eller icke. Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr **Danielsson**, som nu för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Det var en ganska egendomlig motivering för avslag på stipendieanslaget, som herr Persson i Falla framförde, men det fanns väl ingen annan. Han sade, att det här gäller en del missförhållanden i fråga om skolan, som man vill ha synade, och att det skulle ge skolan en alltför auktoritativ ställning, om man nu skulle bevilja stipendier åt eleverna. Denna auktoritativa ställning har emellertid skolan ju redan fått genom detta anslag i år på 15,000 kronor, som vi alla äro eniga om. Dessa fattiga elever i vårt vidsträckta land skola väl icke straffas för skolans skull. Vi äro eniga om behovet av en undersökning och om att bevilja ett anslag till skolan, och det är blott om anslaget till stipendier, som striden står. Om man nu icke skulle ge eleverna detta anslag till stipendier, därför att det är vissa förhållanden rörande skolan, som man vill syna i sömmarna, så får jag säga, att enligt min åsikt har detta sista icke med den här saken att göra.

Jag vidhåller fortfarande mitt yrkande om bifall till reservationen.

Vidare anförde:

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Personligen har jag den uppfattningen, att förkämparna för den folkliga musikskolan i Arvika icke behöva vara oroliga för skolans framtid. Den vilar på en idé, som är strålande, och den ideella grunden är det för närvarande intet fel på, måhända heller icke på skolans program. Däremot är statsutskottet ytterligt reserverat, då det är fråga om att bedöma den organisation, på vilken skolan materiellt är baserad, och skolans administration. Man behöver fästa uppmärksamheten på den omständigheten, att de reservanter, som här biträda yrkandet om anslag till stipendier, äro minst lika kritiskt inställda mot skolans förvaltning som utskottsmajoriteten. Skillnaden mellan utskottsmajoriteten och reservanterna är så-

Ang. bidrag till folkliga musikskolan i Arvika. (Forts.)

lunda den, att medan man på båda hållen ställer sig något kritisk mot skolans organisation, vilja reservanterna i vart fall ge eleverna ett litet handtag, under det att majoriteten resonerar som så, att konsekvensen bjuder, att medan man gör den av alla påkallade undersökningen skall man vänta och icke ge någonting mer än man förut givit. Sedan får undersökningen visa, om man kan ge, huru mycket man behöver ge, och huru långt man kan gå in för att understödja också eleverna. Sålunda intar utskottsmajoriteten heller icke någon bestämt avvisande hållning mot anspråket på att eleverna skola få litet understöd, utan man vill blott vänta och se, så att man efter den nödiga undersökningen kan bedöma, vad man skall göra för att eventuellt ytterligare hjälpa skolan i Arvika.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Närlinge: Herr talman! Herr Persson i Falla började sitt anförande med att säga, att han icke ville ingå på någon analys av vad herr Werner i Höjen hade yttrat, och han gjorde samtidigt en liten antydan om att han kanske icke var fullt kapabel att bedöma de spörsmål, som herr Werner i Höjen hade tagit upp, nämligen det stora värde, som denna skola i Arvika enligt herr Werners och även enligt mitt förmenande verkligen har för vårt kulturella liv och för hela vårt svenska folk.

Det är ju på det sättet, att vi äro ganska olika funtade, t. o. m. från födel- sen, när det gäller inställningen till musik och musikliv överhuvud taget. Jag vill med några ord belysa denna min uppfattning. Jag erinrar mig ett tillfälle för några år sedan. Vi sutto några stycken och hörde synnerligen vac- ker musik och hade i vårt sällskap en mycket framstående kulturpersonlighet, en uppsatt tjänsteman i staten. Han ville hellre tala med sällskapet än höra på musiken, och han utlät sig till slut på följande sätt: »Om de kunde tåga med det där skrålet, så att vi kunde få prata.» Mig berörde detta yttrande ganska smärtsamt, men det är nu en gång så, som sagt, att vi människor äro ganska olika funtade redan från födel- sen i detta avseende.

En av vårt lands största män på det andliga området skrev en gång i ett resebrev, vilket behov *han* hade av musik. Det var på den tiden, då man icke reste så fort som nu med vare sig tåg eller flygmaskin, utan då man fick fär- das efter häst från gästgivargård till gästgivargård. Han reste, som han sade, i tre veckors tid utan att komma i tillfälle att få utföra någon musik, men så kom han så småningom ned till södra Tyskland, där han för första gången, som han uttryckte sig, »träffade ett fortepiano». Han skrev hem till sin hustru: »Jag var så törstig efter musik, att jag blygs icke att omtala, att jag grät vid mina egna toner.»

Det kan kanske tyckas onödigt att draga fram detta vid behandlingen av ett statsutskottsutlåtande, men jag har velat göra det för att visa, hur ett mycket stort antal ungdomar i vårt land känna det. De törsta efter musik. När detta musikintresse är en så pass rik kulturtillgång, att man bör ansa och vårda den, och när vi ha tillfälle att ge dessa ungdomar möjlighet att förkovra sig i musik genom denna enda skola, smärtar det mig verkligen, att icke statsutskottets majoritet vill vara med om att bevilja detta lilla anslag till stipendier åt, som det heter i reservationen, »behövande och begåvade elever». Jag vädjar till andra kammarens ledamöter att rösta för detta lilla anslag, varigenom vi hava tillfälle visa dessa ungdomar, att vi hysa intresse för dem och för den stora kulturella gärning, som består i att vårda vår gamla folkliga musik.

Med dessa enkla ord ber jag, herr talman, att få vädja till kammarens leda- möter att rösta för detta lilla anslag till stipendier åt behovande och begåvade elever.

Ang. bidrag till folkliga musikskolan i Arvika. (Forts.)

Herr Hallén: Herr talman! Jag skall också söka fatta mig mycket kort i denna fråga. Jag ber att till alla delar få instämma i vad såväl reservanten herr Danielsson som herr Werner i Höjen ha yttrat om behovet av stipendier för de fattiga elever, som söka sig till skolan i Arvika. Jag vet, att sedan skolans tillkomst kan man snart räkna ett par tusental musikbegåvade fattiga ungdomar, som på grund av frånvaron av stipendier icke ha kunnat komma dit.

Behovet av stipendier är sålunda uppenbart. Jag skulle också vilja framhålla, att om man lyssnade till herr Jonssons i Eskilstuna resonemang, förstod man, att han icke heller hade så mycket i sak att invända mot att denna skola i fråga om stipendier likställdes med andra folkhögskolor. Herr Jonsson i Eskilstuna menade endast, att man borde kanske kunna vänta, till dess en utredning i större sammanhang blivit genomförd. Jag respekterar det skälet, men jag menar, att det är å andra sidan också synd, om dessa fattiga ungdomar skola behöva vänta så lång tid, som en sådan utredning kan taga. Ty, herr talman, jag skulle vilja säga ett ord just i denna utredningsfråga och söka ställa in frågan om den folkliga musiken i ett större sammanhang än det, som direkt knyter sig till skolan i Arvika.

Saken är den, att år 1932 begärde föreningen för det folkliga musiklivets främjande i landet en utredning om arbetet för folkmusiken och dess inordnande i det svenska folkbildningsarbetet överhuvud taget. Dessutom ha, vilket riksdagen säkert icke känner till, de s. k. samverkande bildningsförbunden med A. B. F. i spetsen för kort tid sedan till Kungl. Maj:t ingivit framställning om en utredning på vad sätt man skall kunna ekonomiskt understödja det fria folkbildningsarbetet vad gäller den folkliga musiken. I denna framställning omnämnes, att vi ha borttät 400 musikstudiecirklar i vårt land, och att dessa ha utbetalat borttät 38,000 kronor i löner till sina ledare, av vilket belopp eleverna, till större delen fattiga ungdomar, ha fått bidraga med 32,000 kronor. De samverkande bildningsförbunden begära nu, att det skall bli en utredning om på vad sätt även denna studiecirkelverksamhet skall kunna erhålla statsbidrag. Man tänker sig förslagsvis 25 procent av kostnaderna för undervisning, materiel och annat sådant. Nu vill man hoppas, att när Kungl. Maj:t tar upp denna behjärtansvärda framställning, skall också den nyssnämnda framställningen av år 1932 komma med, så att hela frågan om staten och det folkliga musiksträvandet tages upp i ett stort ordentligt sammanhang.

Jag undrar, om kammaren har reda på vad som i övrigt från statens sida göres för att hjälpa det folkliga musiklivet i våra bygder. Om jag icke är felaktigt underrättad, utgå av lotterimedel 90,000 kronor till det s. k. svenska orkesterföreningarnas riksförbund, vilket förbund i sin tur utdelar dessa pengar till ett 60-tal i landet arbetande orkesterföreningar. De få sina bidrag efter grunder, som utarbetats av musikaliska akademien. Vi kunna lägga märke till att därvidlag föreskrives, att ingen orkesterförening får bidrag med mindre den under året anordnat minst fyra konserter med s. k. symfoniskt program, d. v. s. med framförande av stora symfonier. Orkestern skall därvid även ha s. k. symfonisk besättning, vilket förutsätter ganska stränga krav rörande de olika instrument, som skola vara representerade. Av representanter för det folkliga musiklivet klagas ofta över att man på detta sätt tvingar de arbetande orkesterföreningarna att lägga ned oskäligt stor möda på ett ofta tungt och ganska impopulärt program, för vilket det ofta är förenat med stora svårigheter att samla publik.

Vad detta betyder kan kanske framgå av en hänvisning till den konsert,

Andra kammarens protokoll 1939. Nr 19.

Ang. bidrag till folkliga musikskolan i Arvika. (Forts.)
 som musikskolan härom kvällen höll på musikaliska akademien. Kvalifikationerna hos skolans stora stråkorkester blevo ju erkända från skilda håll. Emellertid ligger det faktiskt så till, att om dessa spelmän skulle samman-sluta sig till en orkesterförening — kvalifikationerna härför tyckas de ju uppenbarligen ha — skulle denna förening icke kunna erhålla bidrag av lotterimedel, därför att den icke har en symfonisk besättning. Den har kanske icke heller ställt in sig på att framföra stora symfonier, även om de av kammarens ledamöter, som voro närvarande vid denna konsert, tyckte, att ett mera folkligt och populärt inslag i musiken hade varit på sin plats. Likaså veta vi, att våra mycket energiska och aktningvärda blåsorkestrar i landet, som ofta kunna representera mycken musikalisk talang och rutin, också på grund av sin sammansättning äro uteslutna från denna hjälp med lotterimedel.

Jag menar alltså, att vad man bör kräva — jag tror, att man kan ha rätt att säga det i detta sammanhang — är, att man verkligen sätter i gång en utredning om dessa spörsmål. Denna utredning bör syfta till att åstadkomma statshjälp till det lokala musiklivets vård och upphjälpande. Ungdomen skall icke enbart genom att resa till Arvika kunna få utbildning, utan i hela vårt land skall musikalisk utbildning kunna erhållas under ledning av intresserade och verkligt sakkunniga personer. Vidare bör genom denna utredning — här kommer jag till något, som jag tycker är ganska viktigt — tagas upp till omprövning på vad sätt den folkliga musikskolan i Arvika skall kunna in-organiseras i ett sådant för hela landet med statens medverkan skapat arbete. Det har exempelvis redan höjts röster för att denna skola borde bli en utbildningsanstalt för blivande musikledare ute i orterna, och att det skapas ett organiserat och metodiskt samarbete mellan de samverkande bildningsförbunden å ena sidan och musikskolan i Arvika å den andra. Om en sådan utredning kommer till stånd, bör man kanske också taga upp frågan om huruvida skolan skall ha den ställning, som den för närvarande har, och om icke statsmakterna böra på ett effektivare sätt gå in för denna skola. Även om man icke skulle vilja gå så långt, att staten helt och hållet övertog skolan, bör man åtminstone dryfta spörsmålet om på vad sätt staten bör äga större inflytande i styrelsen än hittills, så att även den efterlysta bättre ekonomiska förvaltningen av skolan kan bli upptagen till prövning.

Jag vill erinra om att skolan under de gångna åren av lotterimedel erhållit över en kvarts miljon kronor för sin stora byggnad. Det är faktiskt så, att det statsanslag, som nu utgår genom riksdagsbeslut, jämte ett bidrag från Värmlands landsting på 3,500 kronor skola räcka till både att avlöna personalen och att underhålla fastigheterna samt att i övrigt driva skolan. Följden har också blivit, att sedan frivilliga bidrag börjat sina, har det uppstått brist år efter år. Jag erkänner mer än gärna, att statsutskottet har rätt däruti, att man icke bör lappa på med några tusen kronor det ena eller andra året, varigenom man icke får någon slutgiltig lösning av frågan. Vad som enligt mitt förmenande fordras är en utredning på vidaste basis om hela det folkliga musiklivet och dess understödjande från statens sida och om den plats i detta större sammanhang, som därvid bör anvisas den folkliga musikskolan i Arvika.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas hemställan om ett stipendieanslag för de fattiga musikbegåvade ungdomar, som det här gäller.

Herr Råstock: Herr talman! Det är ju ingen stor sak, som detta gäller. Tvisten mellan reservanterna och utskottsmajoriteten har tvärtom ganska små dimensioner. Jag måste emellertid för min del säga, att jag finner det vara

Ang. bidrag till folkliga musikskolan i Arvika. (Forts.)

i högsta grad ologiskt, att reservanterna, som dela utskottsmajoritetens uppfattning om att någon höjning av anslaget *till skolan* icke bör beviljas, innan en närmare undersökning blivit verkställd angående de pedagogiska förutsättningarna för skolans verksamhet och i samband därmed även klarlagts skolans eventuella behov av ytterligare understöd, sedermera vilja slå undan benen under denna utredning, som även enligt deras mening alltså bör komma till stånd, genom att bevilja stipendier redan nu åt den ungdom, som besöker skolan. Jag kan, herr talman, icke finna någon större logik i detta, men det händer ju ibland, att logiken får vika för känslorna.

Om vi skola bekänna kort i det fallet, så vill jag säga, att jag vill minnas, att jag icke precis lagt några stenar i vägen för den folkliga musikskolan i Arvika, utan att det snarare förhåller sig tvärtom, men jag tycker verkligen, att när läget är sådant, att man kan tala om musikalisk oekonomi, bör man vänta och se, innan man ger skolan den auktorisation, som ligger i ett bevilja statsstipendier.

Herr talman! Jag hade endast velat säga dessa ord, och med dem skulle det kunna ha räckt, om icke herr Halléns anförande gett mig anledning att fråga, vad han menar med att fattiga ynglingar — något sådant sade han — icke kunna vänta så lång tid, som denna utredning skulle taga. Är det fråga om någon mammututredning? Skall man bygga om hela undervisningssystemet, eller vad är det man skall göra, som skall behöva ta så lång tid? Reservanterna ha påpekat, att det behövs en utredning — det betonar jag ännu en gång — men det har också utskottet gjort, och vi ha åtminstone icke vid överläggningarna i utskottet trott, att det skulle bli fråga om någon domedagsväntan, utan ha förutsatt, att Kungl. Maj:t skulle kunna göra det ganska snart. Under sådana förhållanden tycker jag det är lugnast att vänta och se. Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Svensson*.

Herr *Persson* i Undersvik: Herr talman! Sedan jag begärde ordet har herr Hallén framfört just de synpunkter, som jag tänkte anföra, nämligen att den utredning, varom begäran nu kommer att bli beslutad, bör syfta till att undersöka, i vad mån den folkliga musikskolan kan göras till ett centrum för riket och tjäna den folkliga bildningsverksamheten på detta område. Detta är den stora frågan. I förhållande till den är den fråga, som vi eventuellt här skola votera om, nämligen frågan om stipendier, av föga betydelse. Såsom frågan ligger är det ganska självklart, att man tills vidare ställer sig avvaktande, när det gäller stipendier o. d. Det var, som sagt, för att understryka just den synpunkt, som herr Hallén anförde, som jag begärde ordet.

Herr *Holmdahl*: Herr talman! Statsutskottets ärade ordförande ansåg det innebära brist på logik, att reservanterna samtidigt med att de instämde med statsutskottets majoritet beträffande önskvärdheten av en allmän översyn över denna skolas framför allt ekonomiska grundvalar och förutsättningar, likväl velat tillstyrka en motion om stipendier åt skolans elever. Jag kan, herr talman, omöjligen se, att det ligger någon brist på logik i detta. Det beror ju på hur man ser på förutsättningarna för denna skolas fortsatta verksamhet. Därvidlag har jag för min del det intrycket, som herr ordföranden i andra avdelningen också gav uttryck åt, att det icke fanns någon på andra avdelningen, som icke ansåg, att skolan genom sin hittillsvarande verksamhet överhuvud taget hade visat sig fylla ett så pass viktigt behov i vårt kulturliv, att ingen ville på något vis sätta i fråga annat än att skolan skulle fortsätta sin verksamhet. När man ser saken på detta sätt och är övertygad om att den

Ang. bidrag till folkliga musikskolan i Arvika. (Forts.)
ifrågasatta utredningen icke på något sätt kommer att rubba det väsentliga i skolans ändamål såsom musikutbildande skola och i skolans fortsatta verksamhet, kan jag icke se, att det innebär brist på logik att, även om man förordar en sådan utredning, säga, att vi sätta sådant värde på skolans arbete, att vi vilja underlätta för fattiga och musikbegåvade elever att kunna gå igenom kurser vid denna musikfolkhögskola.

Jag har endast velat säga detta, herr talman. För övrigt behöver jag inte tillägga någonting, då diskussionen har varit ganska utförlig och alla synpunkter, som lämpligen kunna läggas på de båda ståndpunkterna, redan ha framkommit. Jag vill alltså, trots vad herr ordföranden i statsutskottet anförde, yrka bifall till den reservation, som även jag undertecknat.

Herr Werner i Höjen: I likhet med herr Holmdahl kan jag inte underlåta att påpeka, att statsutskottets ärade ordförandes egen logik i framställningen inför kammaren haltar väsentligt.

Anslaget till denna skola rör sig inom ramen av ett statsbidrag på 15,000 kronor. Jag vågar fråga vem som helst, om det med denna summa kan finnas utrymme för någon ekonomisk misshushållning, som herr Persson i Falla velat ifrågasätta.

Det är emellertid inte i främsta rummet fråga om den saken. Vi äro eniga om, att en utredning bör komma till stånd, och jag vill uttrycka den förhoppningen, att resultatet av denna utredning skall bli en stark och stabiliserad ställning för den folkliga musikskolan.

Vad som nu här är fråga om är ett bidrag från statens sida till stipendier åt behövande elever från landets skilda bygder. Det förhåller sig väl ändå så, att den ekonomiskt svaga befolkningen inte har råd att skicka sina barn exempelvis från Norrlands bygder och från Sydsverige till denna musikskola och bekosta deras uppehåll där. Jag vågar ifrågasätta, vad det kan vara för logik i att en skola, som har byggts av statsmedel och i övervägande grad är av statlig karaktär, skall undandragas den möjlighet, som alla andra folkliga undervisningsanstalter ha att lämna sina elever stipendier. Det är ingen logik i ett sådant framställningssätt.

Då det här inte är frågan om ett anslag, som rör skolans förvaltning, utan endast om ett nödvändigt bidrag för att åstadkomma den behövliga elevanslutningen till skolan, så att denna skall kunna fullgöra sin uppgift, vågar jag ännu en gång vädja till kammaren att bifalla reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Jag vill utan omsvep deklarerera, att själva det ändamål det här gäller, nämligen att ge stipendier åt behövande elever vid denna folkliga musikskola, är ett ändamål, som jag själv omfattar av hela mitt hjärta, inte bara därför, att jag ser denna skola och dess verksamhet som ett ytterst betydelsefullt bidrag till höjande av musikkulturen i landet, utan också och naturligtvis därför, att redan dess karaktär av att vara en folklig skola bygger på förutsättningen, att här får man räkna med en mycket betydande procent av elever, som icke utan hjälp kunna få möjlighet att gå igenom skolan.

Men jag har ansett och anser, att förslag till stipendier för denna skola bör komma från Kungl. Maj:t och bör framläggas av Kungl. Maj:t efter en prövning, inte bara av stipendiefrågan i och för sig utan i sammanhang med och under jämförelse med stipendieväsendet överhuvud taget för motsvarande undervisningsanstalter. Det är därför enligt min tanke rimligt och riktigt, att man vilar på hanen, till dess denna utredning är klar, en utredning som jag är övertygad om inte behöver bli alltför tidsödande men som erfarenheten har

Ang. bidrag till folkliga musikskolan i Arvika. (Forts.)

visat i skolans eget intresse vara påkallad. Det kan då också vara möjligt, att de stipendiebelopp, som kunna befinnas skäligen och riktiga, kunna bli andra än de här förslagsvis framkomna.

Det är ju alldeles riktigt som statskontoret har framhållit, att det är ett nytt ändamål detta, och då tycker jag också, att det kan vara riktigt, att Kungl. Maj:t får pröva detta nya ändamål. För min del omfattar jag ändamålet och är beredd att göra vad på mig ankommer för att främja det. Men jag tror, att det är en bättre och rimligare ordning, att ett av Kungl. Maj:t berett förslag i sinom tid förelägges riksdagen med olika här inspelade synpunkter beaktade. Det är därför som jag hoppas, att kammaren följer Kungl. Maj:ts proposition. Jag säger detta, herr talman, med svidande hjärta, därför att alla mina känslor äro med musikskolan och eleverna där och deras ställning, men över känslan måste stå också det förnuftiga omdömet och det förnuftiga övervägandet, och det talar enligt min mening sitt språk för att man här bör vila på hanen.

Herr Råstock: Jag skall inte debattera logik längre, men jag är ledsen att behöva konstatera, att herrar Hallén och Werner ha lämnat var sitt motsäggande bidrag till diskussionen.

Herr Hallén upplyste om att statsmakterna inte varit njugga utan att de av lotterimedel och på annat sätt anslagit så pass stora belopp, att det rör sig om en kvarts miljon.

Herr Werner å sin sida menade, att det är endast de 15,000 kronor, som staten anslagit plus de 3,500 kronor, som landstinget i Värmland har anslagit, som skolan har att röra sig med. Jag tror inte man kan se denna sak på annat sätt, än att man får lägga ihop de väsentliga belopp, som staten lagt ut indirekt genom anlitande av lotterimedel, och vad landstinget och staten ha givit ut till skolan i direkta anslag.

Vi kunna vidare konstatera, att hela utskottet — åtminstone alla som voro i tillfälle att sitta vid bordet — var enigt om att innan statsmakterna bevilja några högre anslag, böra skolans icke blott ekonomiska utan även pedagogiska förutsättningar undersökas. Nu säga reservanterna, att de egentligen ge en god dag i de pedagogiska förutsättningarna. Fastän de skrivit och begärt en utredning, anse de dem vara så goda, att eleverna skola uppmuntras att söka undervisning vid denna skola genom att beredas möjlighet att erhålla statsstipendier.

Det är denna logik från herr Werners och andras sida, som jag inte kan få att gå ihop, och det är därför, herr talman, som jag nödgas vidhålla mitt yrkande.

Herr andre vice talmannen Magnusson: Herr talman! Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang erinra om något som inträffade åtskilliga gånger under mina första riksdagsår, då jag hade förmånen sitta sida vid sida med en av de mest erfarna och kloka riksdagsmän, som suttit i denna kammare, nämligen Persson i Stallerhult. När frågor av liknande art som den vi nu behandla voro före, brukade han säga till mig — detta åtföljt av hans karakteristiska handrörelse — ungefär så här: »Akta dig för det här; du kan vara säker på att ger vi nu ett litet anslag, så kommer snart frågan om att staten skall bekosta det hela.»

Jag skulle inte ha omnämnt detta, om inte den främste talesmannen för reservationen, herr Werner i Höjen, nyss betonat, att det är fråga om en skola, där så och så mycket statsmedel har nedlagts, och tillagt: »Det är en skola av statlig karaktär.» Jag tror, att när det går så långt, att något sådant yttras,

Ang. bidrag till folkliga musikskolan i Arvika. (Forts.)

är det nog anledning att tänka sig för, innan man går in för ytterligare anslag.

Jag måste säga, att hade jag inte redan från början haft den inställningen, att man skall vara försiktig och inte onödigtvis öka anslagen, så skulle jag blivit tvungen intaga en sådan ställning, sedan herr Werner i Höjen betonat, att detta är en skola av statlig karaktär. Vi få väl tänka oss för litet, innan vi fastslå, att så är förhållandet.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Jag ber om ursäkt för att jag vågar yttra mig ännu en gång, men debatten har givit mig anledning härtill.

Det behöver inte vara någon hemlighet, att jag bland statsutskottets majoritet är den, som har stått reservanternas allra närmast, vilket väl också har framgått av min argumentering.

Men sedan ha de ivriga förkämparna för skolan i Arvika råkat bevisa litet för mycket, och jag har därför blivit mera betänksam än förut. När herr Hallén tecknade sitt perspektiv för den folkliga musikundervisningens utveckling, resonerade jag för mig själv, att under sådana förhållanden är det det bästa att låta hela saken vila, så att man får se vartåt det tenderar. Om jag inte hörde fel, så tycktes det vara fråga om en utbildning av musikledare, vilka kunde få karaktär av yrkesmusiker, och därmed kan stipendiefrågan komma i ett helt annat läge än det den nu befinner sig i.

Jag gjorde vidare ungefär samma reflexion som herr andre vice talmanen. När herr Werner i Höjen talade om att detta var en skola av statlig karaktär, blev jag ytterligt betänksam. Jag vill gentemot herr Werner i Höjen påpeka, att denna skola ännu icke är av statlig karaktär på något sätt. Men om denna uppfattning hårt och envist drives från värmländskt håll, kan det hända, att den så småningom kommer att bli det med alla de kostnader, som därmed följa. Det är inte en statlig skola, därför att den är byggd av lotterimedel. Jag har hört talas om en tennispaviljong, som är uppförd genom lotterimedel. Men det är ingen statens tennispaviljong för det. Man får inte gå så långt i sitt resonemang som herr Werner i Höjen.

De ärade motionärerna och ivriga värmlänningarna ha i debatten varit alltför enträgna. Detta har gjort mig ännu mera betänksam, och jag måste avråda kammaren från att följa reservanternas.

Herr **Hallén**: Herr talman! Jag vill bara rätta en liten missuppfattning av den siste ärade talaren. Då jag nämnde om De samverkande bildningsförbundens skrivelse till Kungl. Maj:t, vari de ifrågasätta en mera regelmässig statshjälp till det frivilliga musiklivet i bygderna i form av musikstipendier, så sade jag, att man då också kunde undersöka, om ej musikskolan i Arvika kunde inlemmas i denna verksamhet på det sättet, att där utbildades medhjälpare och ledare för musikstudiecirklarna ute i landet. Det var alltså ej fråga om att utbilda yrkesmusiker. Det var nog en missuppfattning från herr Jonssons sida.

Herr talman! Jag vill blott tillägga, att då första kammaren med stor majoritet biträtt reservanternas förslag, och man således där ej varit rädd för att gå händelserna i förväg i väntan på en utredning, så borde även andra kammaren kunna fatta ett liknande beslut.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra pro-

Ang. bidrag till folkliga musikskolan i Arvika. (Forts.)

positionen. Herr Hallén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes.

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkt 226:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 86 ja och 67 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Punkterna 227—234.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 235, angående understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst.

Ang. understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Lundqvist**: Herr talman! Jag har gått igenom den förteckning, som finnes i statsverkspropositionen över de författare, som ha kommit i åtnjutande av de understöd, som det här gäller. Efter att ha gjort det skulle jag vilja rikta en hemställan till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, huruvida han ej skulle finna anledning att överväga, om det icke vore lämpligt med en något ändrad disposition utav ifrågavarande anslag. När man finner, att bland dem, som ha fått understöd, befinner sig bl. a. en person, som har en inkomst av 13—14,000 kronor, så förefaller det åtminstone mig kunna ifrågasättas, om ej en annan disposition av detta anslag skulle bättre överensstämma med anslaget ändamål — och detta så mycket mera, som meningarna ju i varje fall äro mycket delade om värdet av den ifrågavarande författarens litterära produktion.

Jag har, herr talman, endast velat på detta sätt rikta denna hemställan till herr ecklesiastikministern.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Såsom kammaren vet, sker utdelningen av dessa stipendier efter förslag av en särskilt för ändamålet tillsatt nämnd. Denna nämnd befinner sig i ungefär samma belägenhet som låt mig säga studielånenämnden. Den väljer emellan en rad namn och stannar slutligen inför ett visst förslag. Det säger sig självt, att liksom det är vanskligt att göra ändringar i förslaget, när det gäller studielån, därför att då får man ju väga samtliga namn emot varandra — tar man upp ett namn i stället för ett annat, måste det ske efter omsorgsfull prövning — så är det också vanskligt att göra det på denna punkt. Det

Ang. understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst.
(Forts.)

har gjort, att man från Kungl. Maj:ts sida är mycket återhållsam, när det gäller att företaga ingrepp i det förslag, som redovisar nämndens sätt att rykta sitt värv. Jag vågar därför ej ha något omdöme, huruvida utredningen brustit på den punkten. Så långt jag har kunnat finna, tror jag att nämnden med den största omsorg gått till verket och träffat sitt val.

Det säger sig självt, att på ett så ömtåligt område som detta — det vet nog den ärade talaren lika bra som jag — är det fri tummelplats för olika smakriktningar — »varför skall *han* ha?» och »varför fick inte *han* eller *hon*?» o. s. v. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att det har sina vanskligheter att gripa in i den omsorgsfulla prövning, som en nämnd gjort, och jag har därför, åtminstone tills vidare, icke ansett mig kunna göra det.

Herr Leffler: Herr talman! Jag ger herr statsrådet rätt i att det kan ha sina vanskligheter att vidtaga åtgärder sådana som herr Lundqvist nu berörde. Men jag skall tillåta mig erinra herr statsrådet om att herr statsrådet för ungefär ett år sedan var nog djärv att taga en liknande fråga i sin hand och refusera en målare. Under sådana förhållanden förefaller det mig, som om det ej skulle vara så farligt att eventuellt refusera även en författare, ty man kan ställa frågan: Varför just bara en målare?

Herr Lundqvist: Herr talman! Jag är fullt medveten om att denna fördelning sker efter förslag av en särskild nämnd, och jag är också av alldeles samma uppfattning som herr statsrådet, nämligen att detta är ett mycket ömtåligt område. Men det skulle ju kunna tänka sig, att då här förslag avgives år efter år, man ej för varje år föranstaltar någon mera ingående utredning inom nämnden — att alltså en viss slentrian har insmugit sig. Det förefaller, som om det skulle finnas anledning att se litet närmare på saken, ty det kan väl ändå inte vara meningen, att författare, som ha en fullgod ekonomisk ställning, skola erhålla understöd av detta anslag, då det är så pass litet och det finns så många författare, som uppenbarligen äro i större behov därav.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 236—245.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 246.

Lades till handlingarna.

Punkterna 247—261.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 262.

Lades till handlingarna.

§ 4.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 218, med förslag till löneplaner för extra ordinarie tjänstemän m. fl. icke-ordinarie befattningshavare vid den civila statsförvaltningen m. m.; och

nr 227, angående anslag till Högsta domstolen m. m.: Avlöningar till befattningshavare vid nedre justitierevisionen m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 5.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion angående vissa allmänna handlingars offentlighet; och anförde därvid

Ang. vissa allmänna handlingars offentlighet.

Herr Holmbäck: Herr talman! Jag har intet annat yrkande än det, som står i överensstämmelse med vad utskottet har kommit fram till, nämligen om avslag på motionen. Sekretesslagen har emellertid i år varit föremål för en debatt i första kammaren, vilken väckt stor uppmärksamhet, och jag tror därför, att det kan vara lämpligt att säga några ord av mera allmän innebörd, då den nu är föremål för behandling i denna kammare.

Sekretesslagen antogs, som ledamöterna erinra sig, år 1937, då man på vissa punkter ändrade grundlagarna, särskilt tryckfrihetsförordningen. I tryckfrihetsförordningen hade tillkommit en hel katalog utav bestämmelser om att vissa ärenden skulle vara underkastade sekretess. Denna katalog önskade man flytta ut till en särskild lag, så att man ej för varje gång, man behöfve göra ett tillägg i denna, skulle behöva ändra grundlagen. Detta var anledningen till sekretesslagens tillkomst. Däremot önskade man icke principiellt förändra grunderna för handlingars offentlighet i svensk rätt. Man ville visserligen göra vissa tillägg till reglerna för när handlingar ej skulle vara offentliga, men någon principiell skillnad gentemot den gamla lagstiftningen åsyftade man ej. Jag kan i detta hänseende tvärtom påpeka, att det genom 1937 års lagstiftning sades direkt ifrån, att kommunala handlingar skulle för framtiden vara offentliga. Genom fullkomligt klara bestämmelser utvidgades alltså reglerna om offentlighet för handlingar till att omfatta viktiga handlingar, om vilka man förut hade tvekat, huruvida de voro offentliga eller icke. Jag minns mycket väl från konstitutionsutskottets sammanträden, i vilka jag deltog, huru man från skilda håll betonade, att någon ändring i principerna för handlingars offentlighet var det ej meningen att göra, och det finns för övrigt i konstitutionsutskottets utlåtande ett klart uttalande i denna riktning.

Sekretesslagen bör tolkas restriktivt. Beträffande sekretesslagen gäller enligt riksdagsordningens 38 § samma stadgande, som då det gäller grundlagarna, nämligen att ändringar i sekretesslagen icke skola företagas annat än om de anses »högst nödiga eller nyttiga». Därigenom har alltså utsagts, att man skall vara särskilt försiktig med ett utvidgande utav det skydd för handlingar mot offentlighet, som sekretesslagen innebär. Vidare säges det i tryckfrihetsförordningens 2 § 2 mom., att de handlingar, beträffande vilka sekretess skall finnas, skola »noga angivas» i vederbörande författning. Genom detta »noga» ha lagstiftarna direkt uttalat, att man skall vara försiktig på detta område, så att det ej blir några bestämmelser av kautschukkaraktär, vilka kunna användas över stora områden, som ej direkt kunna överblickas.

Vid dylikt förhållande får jag, herr talman, såsom min mening uttala att, i den mån dessa regler komma att tillämpas, så bör sekretess ej åsättas beträffande en viss handling annat än då det finnes fullständigt klar hemul i lagstiftningen för att det är berättigat. Överhuvud taget bör man här vinnlägga sig om en mycket restriktiv lagtolkning.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Ang. utredning rörande ändrad valkretsindelning vid val till riksdagens andra kammare.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckta motioner om utredning rörande ändrad valkretsindelning vid val till riksdagens andra kammare.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 196 i första kammaren av herr *Persson m. fl.* och nr 274 i andra kammaren av herr *Närlinge m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning om utredning avseende om och på vilket sätt en rättvisare valkretsindelning vid val till riksdagens andra kammare skulle kunna ske, varvid beaktas de olägenheter, som ett sammanförande i nuvarande utsträckning av större städer och stadsliknande samhällen med landsbygden i gemensamma valkretsar innebär för landsbygdens väljare.»

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Persson, Eriksson* i Toftered och *Wolgast*.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Wolgast**: Herr talman! Jag har till utskottets utlåtande fogat en blank reservation. Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med att nu gå in på en utförlig motivering av mitt ståndpunktstagande till de problem, som blivit berörda i de motioner, som ha föranlett detta utskottsutlåtande — detta så mycket mindre som denna fråga var föremål för riksdagens behandling i fjol i anledning av en av herr Westman väckt motion.

I de motioner, som här föreligga till behandling, framhållas de svårigheter, som landsbygdens folk kan ha att komma till valurnorna, vilket i synnerhet gäller vid olämplig väderlek m. m. sådant. Vid 1936 års val var det ej så stor skillnad i fråga om valdeltagandet mellan land och stad. Den uppgick ej till mer än två procent. Här föreligger emellertid ett annat förhållande, som synes mig väl värt ett beaktande. Antalet representanter, som en valkrets skall utse, fastställes ju efter befolkningstalet, men vilka som skola väljas beror på de röstades antal. Genom den alltjämt fortgående överflyttningen utav folk i rösträttsåldern från landsbygden till städerna komma dessa att procentuellt sett ha en betydligt större del av sin befolkning i rösträttsåldern. Stockholms stad utgör som bekant egen valkrets. Då jag nu kommer att draga fram en siffra avseende denna valkrets, har detta ej direkt tillämpning på vad motionen åsyftar, men det kan vara intressant att se, huru förhållandena verkligen ställa sig i en storstad i jämförelse med låt oss säga på rena landsbygden. I denna valkrets är 73 procent av befolkningen röstberättigad, medan i Västerbottens län endast 53 procent av befolkningen är det. Nu är det ju klart, att denna skillnad är väsentligt mindre, då det gäller mindre städer och kringliggande landsbygd. Då torde skillnaden ej belöpa sig till mera än 4 à 5 procent, men i vissa fall kan den gå upp ända till 7 à 8 procent.

En annan härmed sammanhängande fråga är naturligtvis de mindre partiernas ställning. Det har förelegat förslag här i kammaren om att man medelst tilläggsmandat skulle åstadkomma en rättvisare fördelning av mandaten. Men om dessa tilläggsmandat komma att fördelas likformigt över hela landet, så kommer givetvis resultatet att bli, att de stora städerna med deras många röstberättigade i förhållande till befolkningstalet komma att få det största inflytandet. Förhållandena skulle emellertid te sig något annorlunda, om även tilläggsmandaten uppdelas i särskilda sådana, som tillkomma städerna, och särskilda för landsbygden.

Ang. utredning rörande ändrad valkretsindelning vid val till riksdagens andra kammare. (Forts.)

Jag skulle vidare här vilja säga, att jag ej är övertygad om riktigheten av utskottsmotiveringen. Där talas det om den oerhörda svårigheten att uppdelat valkretsarna i särskilda sådana för land och för stad. Man använder ett mycket starkt uttryck; man talar om »oöverstigligen svårigheter». Det är alltid litet farligt att använda alltför starka ord, ty de kunna dölja, att bakom orden finnes en viss svaghet i argumenteringen. Om man vill undersöka det påtalade problemet närmare, tror jag, att de svårigheter, som konstitutionsutskottet här har framhållit, skulle kunna övervinnas.

Det är mycket möjligt, att vårt representationssystem kommer att undergå förändringar. Jag vill då bestämt säga ifrån, att jag inte gillar den uppfattning, som den ärade ordföranden i fjolårets konstitutionsutskott gav uttryck åt, nämligen att vi då skulle marschera fram mot ett korporativt system. Jag tror inte, att denna vara, importerad från ett främmande land, skulle passa oss, utan om det vore möjligt att åstadkomma ett rättvisare vals-system, borde det kunna ske utan ett tillgripande av dylika för oss främmande åtgärder.

Under den förhoppningen att, när i en framtid representationsfrågan kommer tillbaka, dessa synpunkter då måtte komma att göra sig gällande, har jag med dessa ord velat deklarerat åtminstone några av de synpunkter, som jag har på detta problem. Herr talman, jag har intet yrkande.

Herr Hallén: Herr talman! Då herr Wolgast ej hade något yrkande om bifall till motionen, så är det kanske ej nödvändigt att säga så mycket om själva utskottsutlåtandet. Dock vill jag göra en invändning mot herr Wolgasts påstående att utskottet använder för starka uttryck, då det säger: »Det vore sålunda ofta förenat med oöverstigligen svårigheter att avgöra var gränsen skulle dragas mellan landsbygd å ena sidan samt städer och stadsliknande samhällen å den andra.» Egentligen är detta ett citat från fjolårets utskottsutlåtande, men jag vågar påstå, att man med fullt fog kan stå för detta uttryck. Ty en valkretsindelning, som skulle så att säga renodla landsbygden å ena sidan och städer och stadsliknande samhällen å den andra, bleve ju ganska besynnerlig.

Först och främst skulle detta med hänsyn till befolkningens rörlighet och dylikt innebära, att man finge vidtagna ändringar i vallagen vart eller vart annat år. Det skulle bli ett förfärligt snickeri med ändringar i dessa valkretsar. Rätt som det är uppstår på landsbygden ett brukssamhälle, ett industrisamhälle. Skall detta räknas till de stadsliknande samhällena eller inte? Man kommer att räkna på fingrarna, hur många av de som bo i dessa samhällen som kunna tänkas rösta på det ena eller det andra partiet, och hur detta kommer att inverka på representationen. Därmed äro vi tillbaka i den valgeometri, som förr i tiden blomstrade här i Stockholm vid stadsfullmäktigevalen, då man med vetskap om, hur röstsiffrorna fördelade sig de olika partierna emellan, försökte träckla ihop de olika valkretsarna. Man hade här ett ständigt tvistefrö, som man nu är glad att slippa.

Jag menar, att bara det förhållandet att valkretsarna ideligen komma att förändras till sitt utseende gör, att hela detta projekt måste avvisas. Frånsett motionärernas meningsfränder har också ett kompakt motstånd rests emot dessa förslag inom utskottet. Jag tror nog, att herr Wolgast får ge oss rätt i att hela hans resonemang leder fram till ett korporativt vals-system. Herr Wolgast svor sig visserligen fri från misstanken att vilja importera sådana där främmande varor hit till landet, och det var ju roligt att höra. Vi skola emellertid i detta sammanhang komma ihåg, att konstitutionsutskottets förre ordförande, professor Reuterskiöld, i fjol i en reservation mycket klart

Ang. utredning rörande ändrad valkretsindelning vid val till riksdagens andra kammare. (Forts.)

framhöll, att om det skall vara någon mening med talet om landsbygd kontra städer och stadsliknande samhällen, skall man inte trycka på sådant, som att folk bor i stad eller på land, utan på själva yrkesgemenskapen som sådan. Endast på så sätt kan man komma fram till en mera så att säga utformad uppgruppering med olika grupper, som begära att få plats i folkrepresentationen. Herr Reuterskiölds linje gick ju också ut på, att folket skulle delas upp så, att jordbrukarna skulle få så och så många representanter, hantverkare så och så många samt arbetare och tjänstemän så och så många. Motionärerna ha visserligen inte påyrkat något dylikt, men utskottet har velat framhålla, att en slutledning i den riktningen ligger ganska nära till hands.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Jag skulle inte ha tagit till orda i denna fråga, om inte såväl motionärerna som reservanterna här blandat in spörsmålet om de s. k. tilläggsmandaten.

I motionen säges det, att förslaget om tilläggsmandat skulle komma att på landsbygdens bekostnad medföra en förstärkt representation för städer och större samhällen, och motionärerna fortsätta: »Den uppenbara bristen på varje omtanke om landsbygdens folk faller här i ögonen. Däremot är tanken på partiernas intresse så mycket kraftigare framhävd.» Motionärerna borde emellertid veta, att vid de tillfällen, då förslag varit före om ett rättvisare valsystem, så ha från folkpartiets sida erbjudits flera olika möjligheter. En gång — det var för resten i en kungl. proposition — föreslogs ett system med s. k. riksmandat, varvid vissa mandat skulle avskiljas från valkretsarna och väljas på en s. k. rikslista. Jag vill ingalunda bestrida, att på detta sätt städernas representation möjligen skulle bli gynnad, då det ju är sannolikt, att på rikslistan en hel del representanter för städerna skulle ha fått plats. Sedan dess har frågan tvenne gånger varit före i riksdagen men i annat skick. Förslaget gick då ut på, att tilläggsmandaten skulle slås ut på de olika valkretsarna och tilldelas de kandidater, som stodo närmast i tur att, om ytterligare mandat funnits att tillgå, få detta. Jag har svårt att förstå, att ett sådant system med tilläggsmandat skulle kunna rubba proportionen mellan landsbygd och städer. Motionärerna själva medge ju, att skillnaden mellan valdeltagandet i städerna och på landsbygden är ringa. Antalet mandat fördelas ju med hänsyn till befolkningstalet. Huruvida motionärerna vilja påyrka någon ändring i det avseendet framgår inte. Ett förslag i den riktningen skulle emellertid betyda en återgång till det system, som praktiserades för länge sedan, då städernas representation var i viss mån beskuren.

I anledning av vad som sagts i motionen om tilläggsmandaten vill jag bestämt protestera emot uttalandet, att våra krav i det avseendet skulle innebära brist på omtanke om landsbygdens folk. Kravet bottnar hel enkelt i angelägenheten utav, att det blir en så vitt möjligt rättvis representation för de olika partierna i förhållande till deras röstetal.

Motionärerna antyda också, att vissa krassa partiintressen skulle ha stått bakom kravet på tilläggsmandat. Detta kan ju så till vida vara riktigt, som förslaget om tilläggsmandat är ett önskemål från de mindre partiernas sida. Bondeförbundet har en gång i tiden under en annan ledning än den nuvarande biträtt detta krav, men sedan bondeförbundet började vinna framgångar, trodde partiet förmodligen, att det en gång skulle bli så starkt, att det inte hade behov av ett dylikt arrangemang för att säkra mandatfördelningen. Det är emellertid inte omöjligt, att partiet i framtiden kan bli intresserat på sam-

Ang. utredning rörande ändrad valkretsindelning vid val till riksdagens andra kammare. (Forts.)

ma sätt som folkpartiet nu är av att få till stånd en rättvisare mandatfördelning.

För övrigt förefaller denna ängslan för en sammanblandning av landsbygdens och städernas väljare ganska underlig med tanke på det parlamentariska förhållande, som för närvarande gäller. När nu bondeförbundet trivs så bra med att samarbeta med det socialdemokratiska partiet, vilket dock ostridigt har sina flesta väljare i städer och stadsliknande samhällen och framför allt sina representanter från dessa samhällen, hur kan det då vara ett av bondeförbundets huvudkrav, såsom det står i motionen, att åvägbringa en skillnad mellan dessa olika ortsgruppers väljare? Frågan förefaller ganska dunkel, och jag förmodar, att motionärerna helst undvika att i detta sammanhang ge något svar på densamma. Som konstitutionsutskottets ordförande mycket riktigt anmärkte är det hela en konstruktion. Något motsatsförhållande i politisk mening mellan land och stad finnes inte. Det motsatsförhållande som finns gäller förhållandet mellan olika samhällsgrupper såväl på landsbygden som i städerna. I det avseendet vill jag påstå, att ett biträdande av motionärernas önskemål skulle innebära en stor orättvisa emot vissa befolkningsgrupper på landsbygden nämligen sådana som känna en större samhörighet med invånarna i städerna än lät mig säga med jordbrukarbefolkningen på landsbygden.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än att utskottets förslag måtte bifallas.

Herr Närlinge: Herr talman! Jag har för min del en känsla av, att den nuvarande valkretsindelningen inte är sådan, som den borde vara. Gamle Ols-sons i Kullenbergstorp verk, den s. k. fyrstadsvalkretsen i Skåne, har ju visat sig vara en alldeles utomordentligt bra anordning. Man kan ju då fråga sig: skulle det vara alldeles ur vägen med en anordning, som gjorde det s. k. Storstockholm till egen valkrets? Skulle man inte också kunna tänka sig en utredning i syfte att fortsätta på samma väg exempelvis för Östergötlands större städer?

Utskottets ordförande gjorde ju här gällande, att vi i motionen skulle ha avsett att strikt skilja land och stad. Detta är att driva vår mening för långt. Vi ha endast avsett igångsättandet av en utredning med ändamål att undersöka, om det inte vore lämpligt att vidare utveckla den anordning, som kom till stånd i och med inrättandet av fyrstadsvalkretsen i Skåne.

I fråga om tilläggsmandaten vill jag säga, att vi även därvidlag tänkt oss, att man skulle kunna åstadkomma en skillnad mellan stad och landsbygd. Detta är i korthet de funderingar, jag haft vid vårt resonemang om det här spörsmålet. Jag tycker nu för min del, att man inom de andra partierna söker bagatellisera detta spörsmål. Jag tror i likhet med herr Wolgast, att vi förr eller senare måste utreda hela denna fråga, och min övertygelse är, att den så småningom tränger sig fram till sin lösning.

Jag förstår ju, att det i dag inte finns någon utsikt för ett bifall till motionen. För mig som motionär finns det emellertid ingen anledning att yrka annat än bifall till densamma.

Herr Mosesson: Herr talman! Jag vill erinra om att vi för några dagar sedan behandlade herr Gustavsons i Västerås motion om fattigvårdsstreckets avskaffande eller modifikation. Det antydde då — herr Fast var inne på den saken liksom också andra — att vi nog förr eller senare få lov att titta på våra vallagar. Jag för min del har den uppfattningen, att i samband med behand-

Ang. utredning rörande ändrad valkretsindelning vid val till riksdagens andra kammare. (Forts.)

lingen av de frågor, som det då talades om, uppmärksamhet bör ägnas även åt den fråga, som i dag är före, liksom också åt andra frågor, som här varit uppe. I fråga om den nu föreliggande motionen anser jag emellertid i likhet med utskottet, att den inte bör bifallas. Ur den allmänna demokratiens synpunkt anser jag det emellertid vara av vikt, att vi tillgodose alla de berättigade intressen, som härvidlag kunna förefinnas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lundqvist: Den här frågan var ju, herr talman, så sent som i fjol föremål för en mycket ingående debatt i denna kammare. Såsom utskottet framhåller har i årets motion inte anförts några nya synpunkter, och på den grund, och då inte någon av utskottets ledamöter velat yrka bifall till motionen, kunde man ju väntat, att det inte i år skulle behöva bli någon vidare debatt i den här frågan.

Då nu emellertid motionären herr Närlinge har tagit mod till sig och yrkat bifall till sin motion och som motiv därvidlag anført bland annat önskvärdheten utav, att man slår sönder Stockholms län och bildar en särskild valkrets utav någonting, som den ärade motionären kallade Storstockholm, tror jag mig kunna säga, att om man vill främja landsbygdens intressen — i vart fall såvitt angår Stockholms län — den väg, som den ärade motionären har rekommenderat, skulle vara den sista, som man borde reflektera på. Man behöver inte ha mycken kännedom om befolkningsförhållandena och dylikt i Stockholms län för att med en blick på länsbänkens sammansättning få fullkomligt klart för sig, att om man skulle bryta ut ur Stockholms län det som kunde anses höra till Storstockholm och låta den lilla landsbygden med de andra relativt stora städerna inom länet bilda en valkrets, så skulle landsbygdens representation för detta läns vidkommande säkerligen bli oändligt mycket mindre än den för närvarande är. Jag tror, att den ärade motionären inte har mera ingående tänkt igenom konsekvenserna utav detta förslag. Jag tror därför, att man inte minst av omtanke om landsbygdens bästa kan och bör, såsom jag, herr talman, naturligtvis gör i år lika väl som jag gjorde i fjol, ansluta sig till utskottets förslag.

Herr Närlinge: Herr talman! Som replik till herr Lundqvists påstående, att jag inte tänkt igenom denna sak, och med anledning av hans reflexioner om hur det skulle komma att te sig för landsbygdens i Stockholms län vidkommande, om vi nu ginge in för en valkrets för det s. k. Storstockholm och en för Stockholms län i övrigt. Härpå vill jag endast svara, att det väl inte är någon omöjlighet att exempelvis slå ihop ett så litet län som Uppsala län med dess fem representanter med den övriga delen av Stockholms län för att på så sätt få till stånd en tillräckligt stor valkrets. Denna möjlighet finns som sagt också.

Herr Wolgast: Herr talman! Gent emot utskottets ärade ordförande vill jag säga, att det är en mycket gammal taktik detta att man försöker visa hur omöjlig en sak är genom att dra ut konsekvenserna av till hälften uppdiiktade svårigheter, svårigheter som vid ett noggrannare studium visa sig icke vara till finnandes. Jag tror i likhet med herr Mosesson, att man nog bör ta sig en funderare både på det ena och det andra spörsmålet i hithörande fråga.

Till herr Lundqvist vill jag säga, att det är ytterligt farligt att ur det nuvarande dra alltför bestämda slutsatser om hur saker och ting komma att gestalta sig i framtiden. Huru skola vi utan föregående noggrann undersökning

Ang. utredning rörande ändrad valkretsindelning vid val till riksdagens andra kammare. (Forts.)

kunna säga någonting om verkningarna utav den nuvarande oerhörda befolkningsöverflyttningen från landsbygden till städerna. Vi kanske kunna säga, att inga större förskjutningar komma att inträda intill exempelvis år 1945, men att därefter betydande förskjutningar komma att äga rum. Och verkningarna av dessa förskjutningar äro vi ännu inte på det klara med. Jag menar således, att man inte skall var alltför övertygad om att man uti nuvarande läge med dess många gång ganska tillfälliga sammansättning av en länsbänk kan dra alltför säkra slutsatser om den framtida sammansättningen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffande av ett sjuktransportflygplan blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 72, i anledning av väckt motion om restitution av viss stämpelavgift; och anförde därvid

*Ang. restitu-
tion av viss
stämpelavgift.*

Herr Mosesson: Detta är, herr talman, ett sådant där litet ärende, som så lätt halkar förbi de ledamöter av kammaren, som inte i utskottet ägnat uppmärksamhet åt detsamma. Det är emellertid en så pass egendomlig sak, som här föreligger, att jag tillåter mig fästa kammarens uppmärksamhet på densamma. Ett enhälligt statsutskott har tillstyrkt detta förslag. En person har haft att erlagga en stämpelavgift, och vederbörande domare har därvid förklarat, att vederbörande skall betala så och så mycket. Det är i runt tal 400 kronor för mycket, som domaren sagt, att han skall betala. Vederbörande kommer för egen del till insikt om att han har betalat för mycket, och räknar ut, att han har betalat 140 kronor för mycket. Han går så till hovrätten — i detta fall Göta hovrätt — och begär att få tillbaka dessa 140 kronor, som han anser, att staten har fått för mycket, och hovrätten resolverar, att han rätteligen skall ha tillbaka inte 140 kronor utan i runt tal 400 kronor. Men eftersom mannen icke begärt mer än 140 kronor, säger hovrätten: »Här får du dina 140 kronor; något mer kan du inte få, fastän du egentligen skulle ha mer.» Så går mannen i sinom tid till Kungl. Maj:t och begär att få igen vad som har uttagits för mycket. Men Kungl. Maj:t förklarar, att det författningsenligt icke går för sig.

Mina damer och herrar! Låt oss antaga, att en affärsman har sålt en vara och utfärdat en räkning på köpesumman. Köparen, som fått räkningen, kontrollerar den och finner, att säljaren på en viss punkt beräknat för litet och på en annan punkt likaledes för litet. Så kommer säljaren till köparen och säger: »Jag har observerat, att på den här punkten skulle jag ha litet mer. Är du villig att betala mig det?» Köparen förklarar, att han är villig att betala vad säljaren begär. Men han förtiger, att han upptäckt, att säljaren debiterat för litet även på en annan punkt. Vi betrakta inte den köparen som rättfärdig. Men hur säger i detta fall statsmakten, representerad av hovrätten? Jo, så här: »Du skulle egentligen ha så och så mycket tillbaka, men eftersom du inte

Ang. restitution av viss stämpelavgift. (Forts.)

har begärt mer än så och så mycket, så får du heller inte mer.» Är det rätt och rättfärdigt att förfara på detta sätt? Jag sitter som kronombud i en taxeringsnämnd, vilket en del av er, mina herrar, också göra. Om nu en person begär ett avdrag på ett visst belopp och vi veta, att han författningsenligt har rätt till ett större avdrag än det han begär, då ändra vi i hans deklARATION och förklara, att han skall ha så och så stort avdrag. Detta är rätt och riktigt. Men de bestämmelser, som här ha tillämpats av hovrätten, äro icke likartade.

Jag anser icke, att denna motion bör bifallas av billighetsskäl ur den synpunkten, att det skulle vara fråga om ett fattigt dödsbo. Jag vet icke, hur nära besläktade arvingarna voro med den avlidne, och kan därför icke beräkna behållningen i dödsboet, men jag antar, att den rörde sig om några tiotusental kronor. Enligt min mening föreligga andra billighetsskäl än de ekonomiska. Jag ser icke justitieministern eller något annat statsråd närvarande i kammaren, men jag vill få antecknat till dagens protokoll, att jag finner det i högsta grad angeläget, att vi få bort denna skönhetsfläck från våra författningar, så att det icke skall behöva bero på en ren tillfällighet, att en person får vad som är rätt. Den person, som det här är fråga om, råkade ha en bekant, som heter Karl Allan Westman, och denne skrev en motion, som ett enhälligt statsutskott tillstyrkte. Men det kan ju icke vara riktigt, att man skall leta upp en vänlig riksdagsman i sin bekantskapskrets för att få av lagen påvisad rätt.

Häruti instämde herr *Lindmark*.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Föredrogs vart efter annat:

bankoutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för riksgäldskontoret att ställa medel till förfogande för statliga inköp från utlandet; och

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående åstadkommande av en effektivare kontroll och värdering av ansökningshandlingar till befattningar i statens verk m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående avskaffande av den inom olika institutioner tillämpade praxis att utkräva kommissionärsarvode.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 345, hade herr *Osberg* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande, huruvida inte nu gällande praxis inom olika institutioner att utkräva kommissionärsarvode vid delgivande av fattade beslut borde avskaffas.

Utskottet hemställde, att här ifrågavarande motion, nr 345, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Ang. avskaffande av den inom olika institutioner tillämpade praxis att utkräva kommissionärsarvode.

Ang. avskaffande av den inom olika institutioner tillämpade praxis att utkräva kommissionärsarvode. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Osberg: Herr talman! Jag väckte i början av riksdagen en motion, i vilken jag hemställde, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande, huruvida inte nu gällande praxis inom olika institutioner att utkräva kommissionärsarvode vid delgivande av fattade beslut bör avskaffas». Det är ju inte vidare angenämt att ta till orda i detta spörsmål, när man har ett enhälligt avslagsyrkande framför sig. Utskottet har ju emellertid icke förnekat det rättvisa i denna tanke, och av utskottets utlåtande kan man indirekt dra vissa slutsatser, som berättiga till att här ta upp spörsmålet till behandling.

Jag har alltid tyckt det vara egendomligt, att man, när man skall skriva till en offentlig myndighet, skall vända sig till en särskild kommissionär. För egen del har jag vid de tillfällen, då jag haft att meddela mig med länsstyrelser eller andra myndigheter, icke gått den vägen, utan jag har vänt mig till verket direkt. Det förefaller egendomligt, att ett så föråldrat system som detta fortfarande skall få existera.

Den motion, som jag skrivit, är mycket kortfattad, och jag klandrar icke utskottet om det kommit till den uppfattningen, att motionen icke är tillräckligt motiverad. Vad jag avsett med motionen är icke, att det skulle ställas en skrivelse i vanlig mening till Kungl. Maj:t. Jag har närmast tänkt mig det som en erinran till Kungl. Maj:t att icke låta frågan dö bort. Utskottet har åberopat den s. k. länsstyrelseutredningen, vilken på sin tid framhållit, att denna fråga borde tagas upp vid tillfälle. Därmed är ju emellertid icke sagt, när frågan kommer att tagas upp, och jag anser därför, att det kan vara på sin plats att då och då ge Kungl. Maj:t en påminnelse om saken.

De ärenden, som komma in till en länsstyrelse, utdelas ju till vederbörande tjänstemän, som ha att förbereda ärendet. När ärendet är utrett, föredrages det för landshövdingen, som fattar beslut och undertecknar detsamma. Är landshövdingen frånvarande, blir det landssekreteraren eller landskamreraren, som fattar beslutet. Sedan detta är klart, skall handlingen stämpelbeläggas, om så erfordras, och sedan är det bara att delgiva beslutet till den som gjort framställningen. Man frågar sig verkligen, om icke detta skall kunna ske direkt utan att behöva gå genom en kommissionär. Det är väl ingen trollkonst att lägga meddelandet om ett beslut i ett kuvert och sedan mot postförskott skicka det till den som gjort framställningen. En person, som gjort en framställning, är naturligtvis angelägen att så snart som möjligt få besked om sin framställnings öde, så att han kommer säkert att lösa postförskottet, så fort det kommer. I departementen och andra statens verk har man som bekant en registrator, som tar emot ärendena och remitterar dem dit de skola gå. Det är samma procedur där som i länsstyrelserna. Vad vore naturligare än att ärendet, sedan beslut fattats, gick tillbaka till registratorn, som tagit emot det, och att registratorn sedan skickade det till den det vederbör.

Utskottet har här inhämtat yttrande från patent- och registreringsverket, överståhållarämbetet samt länsstyrelserna i Stockholms och Kopparbergs län. Yttrandena gå ungefär på samma linje. Man har icke sagt, att nuvarande system är rättvist. Men man har sagt, att om kommissionärsinstitutionen skulle avskaffas, finge det i stället anställas nya tjänstemän. Om man emellertid undersöker, hur det är med arbetstakten i exempelvis länsstyrelserna, så undrar man, om arbetet verkligen är rationaliserat på ett sådant sätt, att ett dylikt uttalande kan vara befogat. Många av tjänstemännen i länsstyrelserna förtjäna ju lika mycket på uppdrag vid sidan av tjänsten, som de förtjäna

Ang. avskaffande av den inom olika institutioner tillämpade praxis att utkräva kommissionärsarvode. (Forts.)

på denna. Lekmannen måste därför fråga sig, om det skall vara nödvändigt att nya tjänstemän anställas, därför att kommissionärsinstitutionen avskaffas.

Jag har naturligtvis ingenting emot om en person önskar anlita kommissionär. Men nog vore det väl trevligare, om man kunde vända sig direkt till ett verk med sitt ärende i stället för att det skall behöva gå genom en nära nog ovidkommande person. När man går igenom handlingarna i den här frågan, finner man, att det är många tjänstemän vid verken, som ha kommissionärsysslan såsom bisyssla och förtjäna flera tusen kronor om året på densamma. Sådana utväxter böra elimineras.

Nu säger man till försvar för ett bibehållande av detta system, att finns det inte en kommissionär, får man ju inte ärendena tillbaka. Detta är väl ändå en egendomlig motivering. Verk och inrättningar äro väl till för folkets skull och icke tvärtom. Man har väl en tjänstemannakår anställd för att den skall gå allmänheten till handa och skipa rätt och rättvisa. Här utökar man antalet tjänstemän år från år. Vi ha i dag behandlat en huvudtitel, som därvidlag talar sitt tydliga språk. Jag skulle knappast tro, att något land i världen har ett så utvecklat tjänstemannasystem som vi här i Sverige i förhållande till folkmängden. Jag kan inte yttra mig bestämt om den saken, men jag tror nästan, att det förhåller sig så. Vi böra akta oss för att låta systemet växa oss över huvudet, så att vi icke kunna bära det.

När vi jordbrukare klaga över att vi ha det dåligt ställt, vad få vi då för besked från andra yrkeskategorier? Jo, man uppmanar oss att rationalisera och mekanisera. Jag är säker på att om våra verk och myndigheter försökte rationalisera sitt arbete, skulle man icke behöva sätta till extra tjänstemän för att giva allmänheten besked i de ärenden, som de behandla.

Jag vill icke på något sätt klandra utskottet för att det kommit till det resultat, som det gjort. Utskottet har ju yttrat sig mycket försiktigt, och det har även åberopat det uttalande, som 1937 gjordes av vederbörande statsråd, att anledning föreläge att ägna frågan uppmärksamhet i framtiden. Ja, det är gott och väl. Men det är väl inte så farligt att ge frågan en stöt framåt och tala om för dem det vederbör, att här är ett önskemål, som bör tagas upp till övervägande. Utskottet säger, att det bör finnas en person vid ämbetsverken, som ger allmänheten påstötningar, då det gäller att komplettera ärendena o. s. v. Det är på samma sätt med regeringen, den behöver en erinran då och då för att inte glömma bort viktiga ärenden.

Jag skall för att ta ett exempel nämna, hur det är ordnat i vårt landsting i Göteborgs och Bohus län. Detta landsting har en stat, som närmar sig 4 miljoner kronor. Och det har att ombesörja icke bara de vanliga på landstingen ankommande ärendena utan även sådana ärenden som t. ex. utlämnande av fiskerilån och en hel del annat. Personalen i landstinget utgöres av en direktör, en biträdande direktör, en kvinnlig bokhållare och ett kvinnligt skrivbiträde, ingen kommissionär och ingen vaktmästare. Direktören och hans assistent ha utöver sitt egentliga arbete fått i uppdrag att månatligen granska sjukvårdsinrättningarnas räkenskaper och förvaltning. Detta visar, att man med en rationell organisation av arbetet kan klara sig med relativt liten personal.

Jag skall tillåta mig, herr talman, att här erinra om en utredning, som avlämnades år 1927 och som gällde »anställande av kommissionärer hos statsdepartement och vissa ämbetsverk m. fl. myndigheter». Jag skall be att ur denna utredning få göra ett citat, som kan vara av intresse i detta sammanhang. Utredningsmannen hade inhämtat yttranden från olika myndigheter, bland annat från patent- och registreringsverket. Jag citerar:

»Patent- och registreringsverket har i sammanhang med besvarandet av de

Ang. avskaffande av den inom olika institutioner tillämpade praxis att utkräva kommissionärsarvode. (Forts.)

uppställda frågorna avgivit yttrande med utredande motivering. Yttrandet till de delar, det huvudsakligen berör nu förevarande spörsmål, har synts mig vara av den betydelse, att det borde här återgivas. Det har i nämnda delar följande lydelse:

År 1886 anställdes en kommissionär i patentbyrån och, efter det ämbetsverket med ingången av år 1897 blev registreringsmyndighet för aktiebolag, förordnades, då denna avdelning med avseende å de ärenden, som där skulle handläggas, icke hade något gemensamt med patentavdelningen, särskild kommissionär för ärenden rörande registrering av aktiebolag.

Efter dåvarande kommissionärens å patentavdelningen frånfälle år 1907 gjorde patent- och registreringsverket i underdånig skrivelse den 26 november samma år framställning om rätt att tillsvidare icke förordna kommissionär för ärenden rörande patent, varumärken och mönster. Det hade nämligen visat sig, att de uppdrag, kommissionären erhållit, till mycket ringa del avsåge sådana åtgöranden, som i berörda kungörelse avsåges, utan att fastmer kommissionärskapet utvecklats till ren ombudsmannaverksamhet i patent- och varumärkesärenden, ett förhållande, som patent- och registreringsverket med hänsyn till dessa ärendens beskaffenhet funnit vara ur flera synpunkter olämpligt. Patent- och registreringsverket anförde i saken, att det, under förutsättning av bifall till ämbetsverkets framställning, vore verkets avsikt att för framtiden genom sitt kansli tillhandagå allmänheten med sådana upplysningar, som av kommissionären kunnat lämnas, och då verkets kansli sålunda skulle träda i stället för kommissionären, skulle också till kommissionären ställda skrivelser komma att behandlas och besvaras genom kansliet. Ämbetsverket stode redan i direkt korrespondens med allmänheten och till ämbetsverket ställda förfrågningar och begärda upplysningar besvarades i regel direkt från verket genom dess kansli. Någon avsevärd ökning av kansliets göromål skulle icke heller genom den ifrågasatta anordningen uppstå, liksom ej heller den stegring i utgifter i portoavgifter, som därav bleve en följd, syntes kunna tillmätas någon betydelse. För allmänheten skulle kommissionärens borttagande givetvis icke medföra någon olägenhet, men väl den fördel, att densamma bekomme kostnadsfritt de upplysningar, som lämnats av kommissionären. Genom nål.igt brev den 31 december 1907 biföll Kungl. Maj:t ifrågavarande framställning; och har sedermera kommissionär för patent-, varumärkes- och mönsterärenden icke förordnats.»

Detta yttrande visar, att om vederbörande bara vilja göra ansträngningar, så nog kan man reda upp den här saken utan att behöva anställa en kommissionär. Men det förhåller sig väl med detta spörsmål som med så många andra, att man får hålla på att göra framställningar, till dess man lyckas få vederbörande utskott att inse nödvändigheten av att det göres en ändring. Det är ju huvudsakligen fattiga människor, som på detta sätt åsamkas extra kostnader, då de vilja göra en framställning till en myndighet. Det framhålles, såsom jag nyss påpekade, i utskottets utlåtande, att det är nödvändigt för ämbetsverken att ha en person, som står i förbindelse med sakägaren och kan underrätta honom om hur hans ärende ligger till. Men jag frågar: skulle det verkligen vara värre för en tjänsteman, som finner ett formellt fel i en framställning, att skriva ner några rader därom och underrätta sakägaren än att sätta sig i förbindelse med kommissionären? Med det väl ordnade postväsen som vi ha tycker jag, att detta är en omväg, som är alldeles orimlig. Jag säger ännu en gång, att är det så, att någon vill kosta på sig att anlita kommissionär, så har naturligtvis jag ingenting emot den saken. Men det är orimligt, att det skall vara tvång på att begagna denna omväg.

Jag har, herr talman, med det anförda velat påpeka önskvärdheten av att

Ang. avskaffande av den inom olika institutioner tillämpade praxis att utkräva kommissionärsarvode. (Forts.)

det sker en ändring på detta område. Det enda argument mot motionen, som framförts av utskottet och de myndigheter, som yttrat sig i frågan, är att det hela skulle vara en kostnadsfråga. Jag har den uppfattningen, att den ifrågasatta kostnadsökningen inte behöver förekomma inom de departement och övriga myndigheter, det här gäller. Den kan helt elimineras. Å andra sidan har jag sagt, att om det skulle visa sig behövt, har jag ingenting emot att det anställs en särskild person för detta ändamål.

Herr talman! Med dessa ord skall jag be att få yrka bifall till min motion.

Herr Wallén: Herr talman! Utskottet har ingalunda velat bestrida, att motionären har fog för vissa av sina påståenden. Men saken ligger ju så till, att Kungl. Maj:t har frågan under utredning. Ärendet ligger redan hos Kungl. Maj:t, och då kan man fråga sig, huruvida det kan vara lämpligt och skäligt att göra en ny framställning.

Personligen lutade jag till en början åt att herr Osbergs motion var fullkomligt berättigad, men då man började undersöka saken och hörde efter hos praktiskt folk ute i bygderna fann man, att kommissionärerna inte bara i allmänhet ta en riksdaler för besväret — det är ju en billig avgift, som herrarna veta — utan de bruka också se efter, om det är några små fel i handlingarna och rätta till dem, så att den sökande slipper att resa in till staden enkom för detta. Det är inte bara nackdelar utan också praktiska fördelar med den här lilla avgiften.

Vidare har varje sakägare rättighet att utan avgift själv hämta handlingarna eller låta hämta dem. Om han anlitar kommissionär får han dem emellertid hemskickade stämpelbelagda, och kommissionären förskotterar vanligen stämpelavgiften. Enligt motionärens förslag skulle detta inte gå för sig, ty det skulle — såvitt jag förstår — bli en tjänsteåtgärd. Men nu gör kommissionären detta på egen risk och tar sedan ut avgiften av sökanden genom postförskott.

Vidare skulle en reform på detta område medföra, att man måste inrätta nya tjänster på vissa håll, och då blir det alltså en omväg.

När motionären talar om de stora ersättningarna kanske det också är riktigt att i någon mån försvara kommissionärerna med, att de i sin tur få betala ersättning till biträden, som hjälpa dem att sköta detta. Hela avgiften är således inte nettoförtjänst för kommissionärerna, även om jag medger, att det i somliga fall är en rätt avsevärd förtjänst.

Om man sedan hänvisar inte bara till patent- och registreringsverkets och överståthållarämbetets skrivelser, som äro tryckta såsom bilagor till utlåtandet, utan framför allt till den sakliga och övertygande utredning, som länsstyrelserna i Stockholm och Falun ha avgivit, samt tar hänsyn till att frågan — som jag ännu en gång vill understryka — ligger hos Kungl. Maj:t, finns det ingen anledning, tycker jag, för herr Osberg att vara annat än belåten.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord i all korthet få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Osberg: Herr talman! Jag vill bara vända mig mot utskottets ärade ordförande, då han säger, att det är inte enbart nackdelar utan även vissa fördelar med det nuvarande systemet. Den saken kan ju sägas, men vad jag framfört här är, att mitt förslag inte behöver innebära några nackdelar för vederbörande. Jag kan säga herrarna öppet och ärligt, att inom fem år — om det inte sker förr — kommer denna utväxt att vara bortopererad från nu rådande system.

Ang. avskaffande av den inom olika institutioner tillämpade praxis att utkräva kommissionärsarvode. (Forts.)

Det är inte alls nödvändigt och verkar inte trevligt, att man kunnat framhålla, att om man inte anlitar kommissionär, kan man inte få besked i den tur, som vore önskvärt. Vi ha både hos våra länsstyrelser och övriga myndigheter så pass duktigt folk, att ett så dåligt betyg, som ett sådant yttrande innebär, äro de inte värda. Jag är säker på att konsul Wallén innerst inne, med den reformatoriska syn han har på livet, helst velat tillstyrka min motion — det är jag fullständigt övertygad om.

Sedan talade herr Wallén om den sakliga utredning, som gjorts. Ja, visst kunna ämbetsverken göra sakliga utredningar, men de kunna också skriva så att det passar dem själva. Det är emellertid inte allmänheten betjänt med, utan den vill ha mera rena linjer att gå efter än de här angivna. De komma att falla på sin egen orimlighet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till min motion.

Herr Wallén: Herr talman! Jag vill bara med anledning av herr Osbergs sista yttrande framhålla, att utskottets utlåtande jävar ingalunda, att det kan bli en reform och detta kanske förr än om fem år. Men när frågan ligger hos Kungl. Maj:t vidhåller jag fortfarande, att det finns ingen anledning att tro, att inte Kungl. Maj:t gör den reform, som är skäligen och nödvändig.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden:

nr 10, angående regleringen för budgetåret 1939/40 av utgifterna under riksstatsens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i fråga om kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket beträffande dels vissa omkostnader för statlig lagerhållning, dels ock beredning av vissa råvaror till färdigprodukter för upplagring;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för vissa byggnadsarbeten vid Norrbottens artillerikårs etablissement i Boden;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av ytterligare medel för vissa byggnadsarbeten vid Västgöta flygflottiljs etablissement i Karlsborg;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för värnpliktige C. H. Söderström m. fl. från viss betalningsskyldighet;

nr 77, angående regleringen för budgetåret 1939/40 av utgifterna under riksstatsens elfte huvudtitel, i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överskridande för budgetåret 1938/39 av en i skolöverstyrelsens avlöningsstat ingående delpost; och

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av cisterner för flytande bränsle vid statens järnvägar;

bevillningsutskottets betänkande, nr 8, i anledning av väckt motion om ändring av tullen å borstbindararbeten;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av förslag om reglering av avlöningen till den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 28, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.;

första lagutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lotteriförordning;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av vissa hos Norrbottens läns kolonisationsnämnd redovisade fordringar;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett kronan tillhörigt markområde i Boden; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.; samt

andra kamarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion, II: 104, angående revision av gällande undervisningsplan för kristendomsundervisningen i folkskolan; och

nr 2, i anledning av väckt motion, II: 179, angående främjande från statens sida av landsbygdsungdomens möjligheter att efter slutad folkskola kunna förvärva fortsatt utbildning vid olika slag av högre läroanstalter.

§ 12.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande av extra statsbidrag åt stiftelsen Godtemplarordens vårdhem för alkoholister till bestridande av vissa kostnader i samband med anordnande av en alkoholistanstalt å kronoegendomen Dagöholm; samt

från jordbruksutskottet:

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om åtgärder mot tuberkulos hos nötkreaturen; och

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för vissa personer från betalningsskyldighet till kronan på grund av virkesköp.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Hansson* i Rubbestad *m. fl.*, nr 378, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 168, angående förberedande åtgärder för inrättande av en hovrätt för Västra Sverige;

herr *Olsson* i Staxäng *m. fl.*, nr 379, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 139, angående anslag till befrämjande av den andliga vården vid försvarsväsendet;

herr *Weijne m. fl.*, nr 380, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 86, med förslag till lag om villkorlig dom, m. m.;

herr *Nilsson* i Norrlångträsk *m. fl.*, nr 381, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 96, med förslag till arbetstidslag för detaljhandeln m. m.;

herrar *Mårtensson* och *Andersson* i Mölndal, nr 382, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 96; samt

herr *Andersson* i Falkenberg, nr 383, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 171, angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar. 4:495.562

Dessa motioner bordlades.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Olsson</i> i Rimforsa	under	5	dagar	fr. o. m.	den	20	mars,	
» <i>Sundström</i> i Vikmanshyttan	»	2	»	»	»	20	»	
» <i>Näsström</i>	»	2	»	»	»	20	»	
» <i>Åqvist</i>	»	2	»	»	»	19	»	
» <i>Carlström</i>	»	3	»	»	»	19	»	
» <i>Sundberg</i>	»	3	»	»	»	22	»	
» <i>Eklund</i>	»	2	»	»	»	20	»	
» <i>Jansson</i> i Frändesta	»	2	»	»	»	19	»	
» <i>Leffler</i>	»	4	»	»	»	22	»	och
» <i>Wallén</i>	»	2	»	»	»	19	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.45 e. m.

In fidem
Sune Norrman.